

**TURUN
YLIOPISTO**

Lapsen elatusvastuun jakautuminen vuoroasumistilanteessa

Sosiaalityön
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Nea Raitanen

14.4.2026
Turku

Opiskelijan lausunto tekoälyn käytöstä tähän tutkielmaan liittyen:

- En ole käyttänyt tekoälyä hyödyntäviä työkaluja tätä tutkielmaa kirjoittaessani.
- Olen käyttänyt tekoälyä hyödyntäviä työkaluja tätä tutkielmaa kirjoittaessani. Tämä käyttö on dokumentoitu tutkielman liitteessä 4. Vakuutan, että tekoälyä käytettiin yliopiston ohjeistuksen mukaisella tavalla.

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiaalityö

Tekijä: Nea Raitanen

Otsikko: Lapsen elatusvastuun jakautuminen vuoroasumistilanteissa

Ohjaaja: professori Mia Hakovirta

Sivumäärä: 66 sivua

Päivämäärä: 14.4.2026

Vuoroasuminen on yleistynyt Suomessa merkittävästi, ja nykyisin jo noin kolmannes eroperheiden lapsista vuoroasuu vanhempiensa luona. Vaikka laki lapsen elatuksesta velvoittaa vanhempia vastaamaan lapsen elatuksesta elatuskykynsä mukaan myös vuoroasumistilanteissa, käytännössä perheet sopivat taloudellisista järjestelyistään usein epävirallisesti keskenään.

Pro gradu -tutkielmassani tutkin sitä, miten vanhemmat jakavat elatusvastuuta lapsesta silloin, kun lapsi vuoroasuu. Vuoroasumisen vaikutuksia elatukseen ja laajemmin sosiaaliturvaan on tutkittu Suomessa laadullisin menetelmin vielä melko vähän. Tämän tutkielman tarkoitus on pyrkiä tuottamaan uutta tietoa vuoroasuvan lapsen elatusvastuun jakautumisesta vanhempien välillä.

Tutkielma sijoittuu sosiaalityön kentällä perheoikeudellisten palveluiden ja rakenteellisen sosiaalityön risteyskohtaan. Sosiaalityön näkökulmasta lapsen oikeus elatukseen on keskeinen tekijä lapsen hyvinvoinnin turvaamisessa ja lapsen edun toteutumisessa häntä koskevassa päätöksenteossa. Koska nykyinen palvelujärjestelmä ja sosiaalietuudet eivät aina taivu vuoroasumisen arkeen, tarvitaan rakenteellista tietoa siitä, millaista todellisuutta vuoroasuminen perheiden arjessa taloudellisesta näkökulmasta saattaa olla.

Tutkimuksen aineistona hyödynnettiin valmista kirjoituspyynnöllä kerättyä aineistoa ”Kokemuksia vuoroasumisesta ja lasten kulujen jakamisesta 2024” (n=53). Aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia menetelmänä hyödyntäen. Analyysissä vanhempien kuvaukset arkisista kustannuksista ja etuuksien jaosta liitettiin osaksi elatusvastuun laajempaa juridista viitekehystä. Tutkielman pääluokiksi muodostuivat: elatusvastuun jakautuminen tasaisesti 50/50, elatusvastuun jakautuminen vanhemman elatuskyvyn mukaisesti sekä elatusvastuun epätasainen jakautuminen tai kokemus sen laiminlyönnistä.

Tulokset osoittivat, että suuri osa vuoroasuvien lasten vanhemmista pyrki elatuksessa yksinkertaiseen tasajakoon, jossa lapsen kuluja ja etuuksia jaettiin vanhempien kesken puoliksi. Kulujen ja etuuksien jakamisen käytännöt heijastivat osaltaan vanhempien pyrkimystä tasa-arvoon sekä halua purkaa perinteistä jakoa lähi- ja etävanhemman rooleihin. Onnistunut kustannusten tasajako ja taloudellinen joustavuus kertoivat siitä, että vuoroasumista asumismuotona toteuttavat ovat keskimäärin muita eroperheitä paremmassa taloudellisessa asemassa. Toisaalta tutkimus osoitti elatusvastuun jakautuvan toisinaan edelleen epätasaisesti ja yhä sukupuolittuneesti, kun arjen juoksevat kulut ja metatyö kasaantuivat usein äideille. Tulokset viittaavat siihen, että vanhempien epäviralliset taloudelliset käytännöt täyttävät sosiaaliturvajärjestelmän aukkoja tilanteissa, joissa nykyinen lainsäädäntö ei aina tunnista vuoroasumisen todellisuutta.

Avainsanat: vuoroasuminen, elatus, elatusvastuu, perheoikeudellinen sosiaalityö

Sisällysluettelo

1	Johdanto	6
2	Vuoroasuminen ja sen oikeudelliset periaatteet Suomessa	9
2.1	Lapsiperheitä koskevat erotilanteet	9
2.2	Vuoroasumisen määritelmä	12
2.3	Vuoroasuminen ja hyvinvointi	13
2.4	Vuoroasumisen yleisyys	15
2.5	Oikeudelliset periaatteet	16
3	Lapsen oikeus elatukseen	19
3.1	Vanhemman elatusvastuu	20
3.2	Elatusavun määrittäminen Suomessa	22
3.3	Lapsen elatus ja vuoroasuminen	26
4	Tutkimusasetelma	29
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	29
4.2	Aineiston kuvaus ja keruu	29
4.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	31
4.4	Tutkimuseettiset kysymykset	33
5	Elatusvastuun jakautuminen vanhempien näkökulmasta	36
5.1	Elatusvastuun jakautuminen tasaisesti 50/50	36
5.1.1	Kulut ja etuudet jaettiin tasan	36
5.1.2	Osittain yhteinen talous	40
5.2	Elatusvastuun jakautuminen vanhemman taloudellisen tilanteen mukaan	42
5.2.1	Tulotasoon perustuva kulujako	43
5.2.2	Tulotasoon perustuva elatusapu	43
5.3	Elatusvastuun epätasainen jakautuminen tai kokemus sen laiminlyönnistä	45
5.3.1	Epätasapainoinen kulujako	45
5.3.2	Elatusavun maksamisesta kieltäytyminen	47
6	Yhteenveto ja johtopäätökset	50
	Lähteet	55

Liitteet	60
Liite 1. Kirjoituskutsu, Penna-verkkoalusta	60
Liite 2. Tutkimuksen tietosuojaseloste	61
Liite 3. Mainos: Supli ry Instagram (14.3.2024)	65
Liite 4. Selvitys tekoälyn käytöstä	66

1 Johdanto

Tutkielmani aihe liittyy lasten vuoroasumiseen ja elatusvastuun jakautumiseen vuoroasuvissa perheissä. Tutkin aihetta vuoroasuvien lasten vanhempien näkökulmasta. Kiinnostukseni aihetta kohtaan on herännyt työskenneltyäni perheoikeudellisissa palveluissa Varsinais-Suomen hyvinvointialueella viransijaisena lastenvalvojana kevästä 2024 alkaen. Työssäni olen päässyt käytännössä kohtaamaan vanhempia, jotka tarvitsevat tukea eron jälkeisen lapsiperhe-elämän käytännöistä sopimiseen. Käytännön kokemukseni on osoittanut, ettei perheoikeudellisten tarjoamat palvelut ole vanhemmille läheskään aina tuttuja, eivätkä he tunnista välttämättä lain mukaisia vastuitaan, kuten elatusvastuun pääpiirteitä. Tutkielman tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa vuoroasumisen käytännöstä elatuksen näkökulmasta.

Suomessa vanhempien ero koskettaa vuosittain noin 30 000 lasta (Terveystieteiden tutkimuskeskus, myöhemmin THL 2023). Vaikka useimmat erot sujuvat sovinnollisesti, osa saattaa kärjistyä huoltoriidoiksi. Nurmelan (2025) mukaan huoltoriidat alkavat tyypillisesti vanhempien kommunikaatio-ongelmista tai puheyhteyden katkeamisesta. Huoltajuuksasioissa ristiriidat vanhempien välillä voivat altistaa lapsen huoltoriidan osalliseksi ja siten vaarantaa lapsen turvallisuuden tunnetta (Linnavuori & Murtorinne-Lahtinen & Heikinheimo 2021, 16). Lapsen huoltoa koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin Suomessa vuonna 2019 vastaamaan mm. perhemuotojen monimuotoistumista (HE 88/2018). Keskeisimpiä muutoksia tutkielman näkökulmasta oli vuoroasumisen virallistaminen.

Suomalaisessa määritelmässä vuoroasumisesta puhutaan silloin, kun lapsi asuu vähintään 40 prosenttia ajasta kummankin vanhemman luona. Tilastot kertovat, että vuoroasuminen on nykyisin monen eronneen lapsiperheen arkea. Suomessa noin kolmasosa eroperheiden lapsista vuoroasuu vanhempiensa luona (Miettinen & Saarikallio-Torp & Hakovirta 2020). Vuoroasuminen voi olla luonteeltaan symmetristä tai epäsymmetristä. Symmetrisessä vuoroasumisessa lapsen aika jakautuu tasan kahden eri kodin välillä, kun taas epäsymmetrisessä mallissa toisen vanhemman luona vietetty aika vaihtelee. (Meyer & Cancian & Cook 2017.) Vuoroasuminen ilmiönä on yleistynyt lapsen eron jälkeisenä asumisratkaisuna Suomen lisäksi myös Euroopan tasolla (Hakovirta & Meyer & Salin & Lindroos & Haapanen 2023).

Vuoroasumisen virallistaminen lapsenhuoltolaissa toi muutoksia myös elatuslakiin, ja näin ollen vuoroasuminen kirjattiin uudeksi edellytykseksi suorittaa elatusapua (Tolonen & Linnanmäki 2020). Lapsen elatusavun suuruutta arvioidaan lapsen elatuksesta annetussa laissa säädettyjen lähtökohtien pohjalta. Käytännössä se ottaa huomioon lapsen oikeuden riittävään elatukseen ja kummankin vanhemman velvollisuuden vastata lapsen elatuksesta elatuskykynsä mukaan. (Laki lapsen elatuksesta 704/1975.) Lain mukainen elatusavun määrittäminen koskee käytännössä siis aina myös perheitä, joissa lapsi tai lapset vuoroasuvat vanhempiensa luona. Vuoroasumisen yleistymisen vuoksi onkin tarpeen tutkia, miten vuoroasumista toteuttavat perheet huolehtivat lastensa elatuksesta. Vaikka vuoroasuminen on yleistynyt, vuoroasumisesta sovitaan harvemmin virallisella sopimuksella. Syitä tähän ovat tutkimusten mukaan se, etteivät vanhemmat koe kirjallista sopimista välttämättä tarpeellisena ja/tai haluavat säilyttää lapsen asioista sovittaessa eräänlaisen joustavuuden. (Miettinen ym. 2020) Tämä saattaa tarkoittaa sitä, että myöskään elatuksesta sovita kirjallisesti vuoroasuvien lasten kohdalla, vaan vanhemmat sopivat talouteen liittyvät käytänteet keskenään.

Pro gradu -tutkielmassani selvitän kirjoitusaineistoon perustuen, miten vanhempien elatusvastuu jakautuu käytännössä lapsen vuoroasussa sekä millaisia käytännön ratkaisuja vanhemmilla on erilaisten kulujen jakamiseen. Käyttämäni aineiston on kerännyt Turun yliopiston sosiaalityön opiskelija Susanna Leinonen omaan pro gradu -tutkielmaansa varten vuonna 2024. Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty kirjoituspyyntöä, mikä sisälsi vastaajalle kolme tutkimuskysymyksistä johdettua laajaa apukysymystä, jotka ohjasivat kirjoittajaa kuvaamaan vuoroasumisen taloudellisia käytäntöjä ilman erillisiä rajoituksia. Elatukseen liittyen vastaajaa pyydettiin kertomaan, *millä tavalla lapsiin liittyviä kustannuksia on perheessä jaettu*. Sosiaalisen median kautta levitettyä kirjoituspyyntöä markkinoitiin yhteistyössä Suomen Uusperheiden Liitto ry:n kanssa sekä erikseen erilaisissa parisuhdeaiheisissa Facebook -yhteisöissä. Kyselyyn vastasi valtaosin naisia, jotka olivat iältään 35–49-vuotiaita. Loput 3 vastaajaa olivat miehiä, eivät ilmoittaneet sukupuoltaan tai olivat muunsukupuolisia. Analysoin kerätyn kyselyaineiston aineistolähtöistä sisällönanalyysiä menetelmänä hyödyntäen.

Tutkielmani aihe sijoittuu sosiaalityön kentällä perheoikeudellisten palveluiden ja rakenteellisen sosiaalityön eräänlaiseen risteyskohtaan. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan perheoikeudellisilla palveluilla pyritään turvaamaan lapsen hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys vanhempien erotilanteessa huoltoa, asumista ja elatusta koskevien sopimusten sekä erilaisten selvitysten avulla (THL 2024a). Rakenteellisen sosiaalityön avulla

taas tuotetaan sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvaa tietoa, jonka perusteella kehitetään muun muassa sosiaalihuollon palvelujärjestelmää (THL 2024b). Sosiaalityön näkökulmasta vuoroasumista koskevat elatusasiat eivät ole ainoastaan vanhempien juridinen velvollisuus tai taloudellinen kysymys, vaan keskeinen osa huoltajan tehtävää huolehtia lapsen hyvinvoinnin ja arjen turvaamisesta. Vuonna 2019 toteutettu lapsenhuoltolain uudistus toi aitoja parannuksia monien perheiden tilanteisiin sekä lapsen aseman huomioimiseen tässä suhteessa (Koulu 2019). Kuitenkin edelleen sosiaalityön asiantuntijuutta tarvitaan tunnistamaan sitä, miten vallitsevat palvelujärjestelmät ja lainsäädäntö vastaavat perheiden muuttuviin tilanteisiin.

Lapsen etu on perinteisesti ollut sosiaalityössä laajalti ensisijainen harkintaperuste (mm. YK:n lapsen oikeuksien sopimus, 3. artikla). Etenkin vaativissa erotilanteissa on yleistä, ettei vanhempi aina osaa tai kykene näkemään erotilannetta lapsen näkökulmasta. Tällöin lapsen oikeudet ja tarpeet voivat jäädä syrjään päätöksenteon yhteydessä. (Vaitomaa & Särkelä 2025.) Lastenvalvojien työssä ammattilaiset kohtaavat jatkuvasti vanhempia, jotka etsivät toimivia ratkaisuja eron jälkeiseen arkeen. Muuttunut arki voi asettaa perheet muiden asioiden lisäksi myös esimerkiksi taloudellisten haasteiden eteen, jos lapsen kustannusten tai sosiaalietuuksien jakaminen osoittautuvat haastavaksi vanhempien kesken. Haapanen & Hakovirta (2020) mukaan vuoroasuminen tunnustetaan suomalaisessa sosiaaliturvajärjestelmässä vielä toistaiseksi melko huonosti. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, ettei järjestelmä välttämättä tue tasavertaisesti kaikkia lapsiperheitä esimerkiksi vuoroasumiseen ryhtymisessä. (Haapanen & Hakovirta 2020.) Tämä itsessään voi lisätä lapsen köyhyysriskiä tai eriarvoisuutta kahden kodin välillä ja heikentää siten lapsen edun toteutumista päätöksenteossa.

Suomessa on toistaiseksi melko vähän tutkimusta vuoroasumisesta ja sen vaikutuksista esimerkiksi vanhempien elatuskäytänteisiin. Haapasen & Hakovirran (2019) mukaan Suomessa ei ole juurikaan kerätty sellaista tietoa, joka antaisi kattavaa kuvan näiden lasten elatusjärjestelyistä koko maan tasolla tai eri väestöryhmien välillä vanhempien eron jälkeen. Tästä syystä aihetta on tärkeää tutkia. Tutkielmani aihe tuo aiempaan tutkimukseen uutta näkökulmaa, sillä se peilaa perheiden käytännön kokemuksia lakiin lapsen elatuksesta sekä laajemmin suomalaiseen elatusjärjestelmään.

2 Vuoroasuminen ja sen oikeudelliset periaatteet Suomessa

Tutkielman teoriaosuus koostuu kahdesta luvusta. Ensimmäisessä teorialuvussa käyn alkuun läpi lyhyesti vanhempien eroa lapsiperheessä, eron jälkeistä lapsen asioista sopimista ja tilanteeseen mahdollisesti liittyviä haasteita. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään tarkemmin vuoroasumista, sen määritelmää, yleisyyttä sekä oikeudellisia perusteita Suomessa. Toisessa teorialuvussa keskityn lapsen elatukseen ja sen oikeudellisiin lähtökohtiin. Kerron elatuksesta lapsen oikeutena sekä vanhemman velvollisuutena ja esittelen elatusavun määräytymisen perusperiaatteet suomalaisessa lainsäädännössä. Loppuun käyn lyhyesti läpi aiempaa tutkimusta vuoroasumisen vaikutuksista elatukseen. Teorialuvut perustuvat sekä aiempaan tutkimukseen aiheesta, että oikeuslähteisiin, kuten Oikeusministeriön antamaan ohjeeseen lapsen elatusavun määrittämisestä ja ajantasaiseen lainsäädäntöön.

2.1 Lapsiperheitä koskevat erotilanteet

Vanhempien ero koskettaa vuosittain Suomessa arviolta noin 30 000 lasta (THL 2023). Vaikka suurin osa vanhempien eroista on sopuisia, joissain tapauksissa osapuolten näkemykset lapsen parhaasta voivat erota hyvinkin paljon toisistaan. Pahimmillaan ero voi pitkittyä monimutkaiseksi ja vaativaksi erotilanteeksi, jossa kompleksinen tilanne lisää lasta vaarantavia riskitekijöitä. (THL 2023.) Lapsen edun kannalta olennaista on, että vaikka vanhempien välinen parisuhde päättyy, vanhemmuus jatkuu. Tämä tarkoittaa vanhemmille sitä, että eron myötä molempien on sopeuduttava uudenlaiseen rooliin ja käsiteltävä omat eroon liittyvät tunteensa, ja keskittyä tukemaan lastaan eron aiheuttamassa muutoksessa. Käytännössä näin ei kuitenkaan aina tapahdu. (Linnavuori ym. 2021, 15.)

Lapsi on erotilanteessa häntä hoitavien aikuisten varassa, ja tarvitsee siten tilanteeseen tukea ja opastusta aikuiselta. Erotilanne korostaa lapsen emotionaalisen turvallisuudentunteen tarvetta, ja mikäli ero jostain syystä kriisiytyy, lapsen psyykkinen kuorma kasvaa. (Linnavuori ym. 2021, 16.) YK:n lapsen oikeuksien periaatteet ovat sovellettavissa myös lapsiperhettä koskeviin erotilanteisiin. Julistuksessa taataan lapselle oikeus hyvään elämään ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Sen mukaan aikuisten pitää ottaa selvää, mitä lapsi asioista ajattelee, ja antaa hänelle mahdollisuus vaikuttaa omaan arkeensa. Kaiken kaikkiaan lapsen etu on asetettava ensisijaiseksi silloin, kun päätetään lapsen asioista. YK:n yleissopimus lasten oikeuksista korostaa erityisesti lapsen oikeutta suojeluun kaikenlaiselta väkivallalta ja

hyväksikäytöltä. (YK Lapsen oikeuksien sopimus 1989.) Vaikeissa erotilanteissa tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vanhempien huoltoriidan välilliset tai välittömät vaikutukset lapseen tulee havaita ja tunnistaa tarvittaessa lapsen kaltoinkohtelun muodoksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Vaitomaa, Muukkonen & Rautio 2021.)

Nurmelan (2025) mukaan eron jälkeiset huoltoriidat alkavat tyypillisesti vanhempien välisistä kommunikaatio-ongelmista tai puheyhteyden katkeamisesta. Muita keskeisiä merkkejä ovat lapsen altistuminen riidalle, lapsen ja vanhemman yhteydenpidon estäminen sekä muu huoltoriitakiusaaminen. Eronneiden vanhempien välillä ristiriitoja aiheuttavat muun muassa erimielisyydet lapsen tapaamisajoista, lapsen edun huomioimisesta sekä lapsesta aiheutuvista kustannuksista ja niiden jakamisesta. Nämä tekijät saavat vanhemmat useammin hakemaan viranomaisapua lapsen huoltajuusasioiden järjestämiseksi. (Nurmela 2025.)

Vaativan erotilanteen aiheuttama pitkäkestoinen ja jännitteinen ilmapiiri on lapselle äärimmäisen kuormittava. Pahimmillaan lapsi voi joutua vanhempien välisen vallankäytön välineeksi, ja lasta saatetaan hyödyntää esimerkiksi toisen vanhemman kiusaamiseen, kiristämiseen tai syyllistämiseen. Vaativat erot edellyttävätkin asiantuntijoilta vahvaa osaamista tunnistaa riskitekijöitä ja väkivallan eri muotoja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (THL 2023.) Vaikeat huoltoriidat voidaan nähdä lapsen oikeuksien toteutumisen esteenä, jonka vuoksi erotilanteissa tulisi pystyä keskittymään paremmin lapsen edun toteutumisen tavoitteluun (Nikupeteri & Laitinen 2022). Lapset jäävät usein ulkopuolisiksi toimijoiksi vanhempiensa erotilanteen selvittelyssä. Tämä voi osaltaan johtua siitä, etteivät vanhemmat itse saa tarvitsemaansa tukea eroon, jotta ratkaisuja voitaisiin pohtia myös lapsen näkökulmasta. (Vaitomaa & Särkelä 2025.)

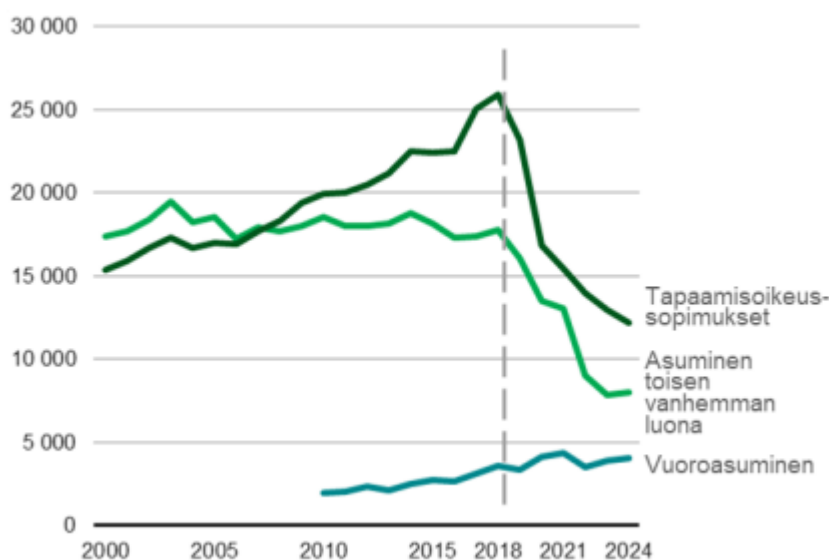
Suomessa lapsenhuoltolaki on tullut alun perin voimaan 1984. Silloin uudenaikainen laki painotti lapsen huollon tavoitteita, suojelua, mutta toisaalta julkistakin keskustelua herättänyttä lapsen itsemääräämisoikeutta. Kolmen vuosikymmenen aikana lakiin tehtiin vain joitain merkittäviä uudistuksia, kunnes vuonna 2018 ehdotettiin muutettavaksi kokonaisuudessaan kyseistä lakia. (Tolonen & Linnamäki 2020, 11–13.) Silloisessa hallituksen esityksessä (HE 88/2018) todettiin suomalaisen yhteiskunnan ja sen perhemuotojen muuttuneen, joka näkyi esimerkiksi avioliittojen määrän vähentymisenä, avioerojen lisääntymisenä ja perheiden monimuotoistumisena. Vanhempien roolit olivat muuttuneet ja tasavertaistuneet, ja muutoksen tulisi esityksen mukaan heijastua myös ajantasaiseen lainsäädäntöön. (HE 88/2018.) Uudistuksen keskiössä painotettiin molempien

vanhempien merkitystä lapsen kannalta, jotta suomalainen lainsäädäntö huomioisi perheiden oikeaa elämää. Kritiikkiä sen sijaan kohdistettiin esimerkiksi siihen, miten uudistus saattaisi parantaa jo ennestään sovinnollisten vanhempien asemaa. (Koulu 2019.)

Käytännössä vanhempien on erotilanteessa sovittava lapsen huollon, asumisen, tapaamisoikeuden ja elatuksen järjestämisestä. Vaikka monet vanhemmat sopivat näistä asioista vapaamuotoisesti keskenään (Miettinen ym. 2020), hyvinvointialueen sosiaaliviranomaisen tai tuomioistuimen on mahdollista vahvistaa esimerkiksi asumista tai elatusta koskeva sopimus, jolloin se on täytäntöönpanokelpoinen.

Lapsenhuoltolain muutokset tulivat voimaan 1.12.2019. Laki painottaa nykyään entistä vahvemmin lapsen oikeutta säilyttää hänelle läheisiä ihmissuhteita erosta huolimatta. Lakimuutoksen myötä myös virallinen sopiminen vuoroasumisesta tuli mahdolliseksi niin ikään joulukuussa 2019. Tätä aiemmin vuoroasumisesta sovittiin käytännössä laajennetulla tapaamisoikeussopimuksella. THL on tilastoinut vuoroasumista vuodesta 2010. (THL 2025a.)

Kuviossa 1. havainnollistetaan, miten sosiaalihuollon vahvistamien asumis- ja tapaamissopimusten määrät ovat kehittyneet vuosina 2000–2024.

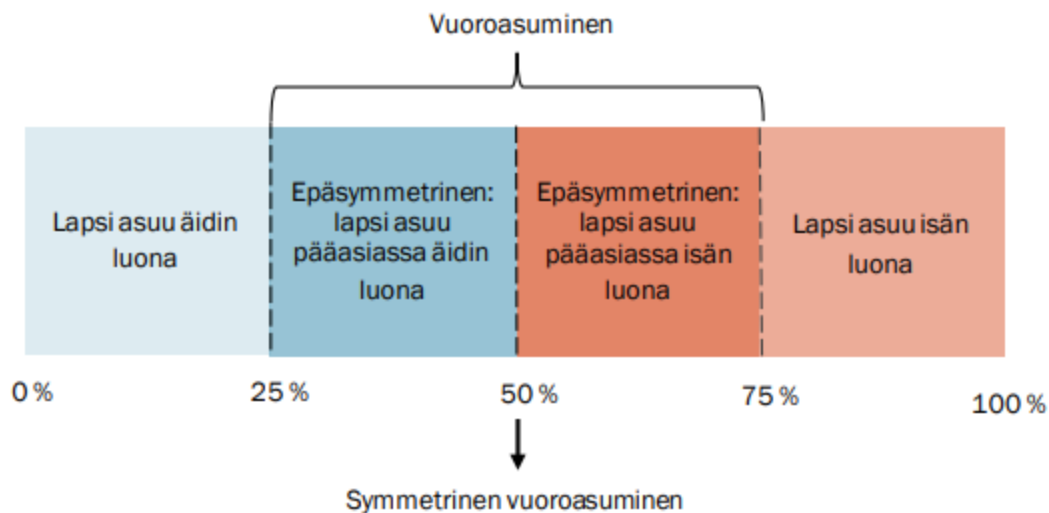
Kuvio 1. Sosiaalihuollon vahvistamat sopimukset asumisesta ja tapaamisoikeudesta 2000–2024. Lähde: THL 2025a.

Tilastosta nähdään, miten perheoikeudellisten sopimusten määrä laskenut merkittävästi tarkastellulla ajanjaksolla. Etenkin huoltoa ja tapaamista koskevat sopimukset ovat vähentyneet ja vuoroasumista koskevat sopimukset hiljalleen lisääntyneet. Tiettyjen sopimusten vähentymisen taustalla on juuri vuoden 2019 lapsen huoltolain muutos, joka mahdollisti huoltajuuden saamisen vanhemmuuden tunnustamisen perusteella, eikä näin ollen erillistä yhteishuoltosopimusta enää tarvita. Muiden sopimusten määrän vähenemiseen ei tiedetä selvää syytä. On mahdollista, että toimiva ero-ohjaus on vähentänyt huoltoriitoja ja vahvistanut yhteisvanhemmuutta, mikä on osaltaan vähentänyt tarvetta virallisesti vahvistetuille sopimuksille. (THL 2025a.)

2.2 Vuoroasumisen määritelmä

Vuoroasuminen on yksi vanhempien sopima lapsen asumisen muoto eron jälkeen. Vuoroasumisella tarkoitetaan sitä, että lapsi asuu yhtä paljon tai lähes yhtä paljon kummankin vanhempansa luona. Käytännössä Suomessa sääntelyn tasolla asumisratkaisussa on kyse vuoroasumisesta, jos lapsi viettää vähintään 40 prosenttia ajasta vanhemman luona. (Oikeusministeriö 2023.) Vuoroasumisesta huolimatta Suomessa kuntalain mukaan lapsella voi olla vain yksi virallinen asuinpaikka, jonka osoite merkitään lapselle väestötietojärjestelmään (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983).

Vuoroasuvien lasten määrä on kasvanut suomalaisissa perheissä, vaikkakin edelleen suurin osa eroperheiden lapsista asuu pääsääntöisesti jommankumman vanhemman luona. Yleisempää on, että lapsi asuu äidin kanssa, kuin että hän asuisi isän kanssa. (Miettinen & Saarikallio-Torpp & Hakovirta 2023). Kuvio 2. havainnollistaa lapsen asumisjärjestelyitä eron jälkeen. Kuvion keskellä on havainnollistettu myös vuoroasumisen luonnetta, joka voi olla symmetristä tai epäsymmetristä. Symmetrisessä vuoroasumisessa lapsen aika jakautuu tasaisesti kummankin vanhemman luona. Epäsymmetrisessä vuoroasumisessa lapsi viettää suuremman osan ajasta toisen vanhemman luona. (Meyer ym. 2017.)

Kuvio 2. Lapsen eron jälkeiset asumisjärjestelyt. Lähde Meyer ym. 2017; Haapanen & Hakovirta 2020.

Vuoroasumiseen ryhdyttäessä vanhempien yhdenvertaisuus ei voi olla asumisjärjestelyä ja sen aloittamista määrittelevä tekijä, vaan vuoroasumisen tulee perustua lapsen etuun. (Tolonen & Linnanmäki 2020). Vuoroasuminen edellyttää järjestelynä lapsikeskeisyyttä ja lapsen oman mielipiteen kuulemista aiemmin laissa mainitulla tavalla. Lapsikeskeisyys tarkoittaa käytännössä sitä, että lapsen tarpeet ja omat kokemukset tulee huomioida asumispäätöstä tehtäessä. Vuoroasuminen on monimutkainen kokonaisuus, eikä sen onnistuminen riipu vain vanhempien tahdosta. Onnistumiseen vaikuttaa olosuhteiden lisäksi lapsen yksilölliset ominaisuudet, kokemus ja lapsen oma halu vuoroasua vanhempansa luona. (Linnavuori & Stenvall 2020.)

2.3 Vuoroasuminen ja hyvinvointi

Pitkään vallinneen käsityksen mukaan lasten oletettiin eron jälkeen asuvan pääasiallisesti toisen vanhemman luona, ja toisaalta tapaavan säännöllisesti toista vanhempaa. Monesti isien rooli on rajoittunut lähivanhemman sijaan tapaajavanhemmaksi. Tämä ajatus on kuitenkin perustunut vanhentuneeseen käsitykseen siitä, että lapsen olisi kehityksen kannalta olisi haitallista asua kahdessa kodissa. (Kelly 2007.) Monet tutkimukset sittemmin ovat osoittaneet, että vuoroasumista toteuttavat perheet ovat hyvinvoinnin näkökulmasta tasavertaisia tai joskus jopa hieman paremmassa asemassa niin lasten kuin vanhempien näkökulmasta, kuin yhden vanhemman perheet. Vuoroasuminen vaikuttaa positiivisesti

vanhemman näkökulmasta esimerkiksi tasa-arvoisempaan lastenhoidon jakautumiseen, vanhemman vapauden tunteeseen ja parempaan terveydentilaan. (Steinbach 2019, 363.)

Vuoroasumista harkitessa tulee huomioida lapsen kehitystaso, ikä, sukupuoli, temperamentti sekä vanhempien kyky toimia yhteistyössä keskenään (Smyth 2004). Vuoroasumisen toteutustapoja on niin ikään monia, ja niillä on siten erilaisia vaikutuksia niin lasten kuin vanhempien hyvinvointiin. Lapsen hyvinvointiin vuoroasumisessa vaikuttavat erityisesti kolme tekijää: vanhemman kanssa vietetyn ajan määrä, vanhemmasta erossaoloajan pituus sekä kotien väliset siirtymät (Sodermans & Vanassche & Matthijs & Swicegood 2014).

Vuoroasuminen on monille lapsille hyödyllinen järjestely, joka auttaa ylläpitämään vakautta ja vanhemmuuden voimavaroja eron jälkeen. Vuoroasuminen on usein yhteydessä hyvään vanhempi-lapsisuhteeseen, vanhempien väliseen toimivaan yhteistyöhön sekä perheen korkeampaan tulotasoon. (Turunen 2017.) Linnavuori & Stenvaal (2020) ovat tutkineet lasten kokemuksia ja osallisuutta vuoroasumiseen liittyvässä päätöksenteossa. Vuoroasuminen näyttäytyy yhteisesti ratkaistuna järjestelynä, järjestää lapsen asuminen eron jälkeinen parhaalla mahdollisella tavalla. (Linnavuori & Stenvall 2020.)

Tutkimusten mukaan vuoroasuvien perheiden vanhemmat eroavat suhteellisen merkittävästi muista eronneista vanhemmista. Vuoroasumiseen lapsensa kanssa päätyvät vanhemmat ovat keskimäärin korkeammin koulutettuja ja hyvätuloisempia, ja heidän keskinäiset välinsä ovat paremmat kuin muilla ei-vuoroasuvien lasten eronneilla vanhemmilla. (Steinbach 2019, 364.) Myös kotimaisessa tutkimuksessa on havaittu, että vanhempien sosioekonominen asema on yhteydessä lasten vuoroasumisilmiöön. Vuoroasumista toteuttavat Suomessa eniten korkeasti koulutetut ja paremmin toimeen tulevat perheet, josta voidaan tulkita, että asumisratkaisu on ainakin osittain liitännäinen vanhempien taloudellisiin resursseihin. (Miettinen ym. 2020.) Suomessa saadut tulokset vuoroasumisen ja taloudellisten resurssien kytköksestä ovat linjassa kansainvälisen tutkimusnäytön kanssa (Miettinen ym. 2023).

Voidaankin ajatella, että vuoroasuminen on jossain määrin olla resurssikysymys, jossa taloudellinen tilanne itsessään on mahdollistamassa asumisjärjestelyä. (Miettinen ym. 2020.) Onnistunut vuoroasumisjärjestely edellyttää vanhemmilta taloudellista kyvykkyyttä ainakin kahdesta näkökulmasta: mahdollisuutta asua samalla alueella etäisyyden minimoimiseksi sekä taloudellisia resursseja hankkia lapselle tarvittavat käyttötavarat molempiin koteihin. Käytännössä se siis tarkoittaa usein arjen tarvikkeiden hankkimista tuplana, jotta jatkuva tavaroiden siirtely ei kuormittaisi lapsen tai vanhempien arkea. Koska valtaosa vuoroasuvista

lapsista käy vain yhtä koulua tai päiväkotia, korostuu asuintalojen maltillinen välimatka entisestään. (Linnavuori ym. 2021, 141–144.)

Rissanen (2016) mukaan vakaa taloudellinen tilanne ei kuitenkaan aina yksinomaan riitä tarjoamaan vakaata kasvuympäristöä, sillä perhemuodon ja parisuhteen muutosten on osoitettu olevan rasittava tekijä niin vanhempien kuin lasten hyvinvoinnille. Tutkimuksen mukaan vuoroasuvilla lapsilla kuitenkin todennäköisyys heikompaan hyvinvointiin ja erilaiseen riskikäyttäytymiseen ei ole niin suuri, kun verrataan yhden vanhemman perheiden tai uusperheiden lapsiin. (Rissanen 2016.)

2.4 Vuoroasumisen yleisyys

Kansainvälisesti vuoroasumiselle ei ole olemassa yhteneväistä määritelmää, jonka vuoksi tilastoja vuoroasumisesta on hankalaa muodostaa. Eri maiden välillä vuoroasumisen kriteerit siis vaihtelevat, vaikkakin pääpiirteittäin perusidea on sama: lapsella on kaksi kotia yhden sijaan. Monissa maissa, kuten Isossa-Britanniassa, lainsäädäntö painottaa enemmän vanhemmuuden vastuiden jakamista sen sijaan, että määriteltäisiin tarkasti asumisen jakautumisesta. Haapanen & Hakovirta (2020) vertailivat tutkimuksessaan vuoroasumista yhteensä 11 eri maassa. Suomen lisäksi Norjassa, Ranskassa ja Belgiassa maiden lainsäädäntö tunnistaa vuoroasumisen eron jälkeisenä asumisjärjestelyinä, vaikkakaan sille ei olekaan laissa annettu tarkkaa määritelmää. Kuitenkin, vaikka kaikissa maissa vuoroasumista ei ole lailla tunnistettu, vanhemmat voivat pääsääntöisesti vapaasti sopia lapsensa asioista, kuten asumisesta, eron jälkeen. (Haapanen & Hakovirta 2020.)

Kaikista pohjoismaista vuoroasuminen on yleisintä Ruotsissa, jossa eronneiden perheiden lapsista vuoroasui 35 prosenttia. Muissa Pohjoismaissa vuoroasuvia oli noin neljännes lapsista. Pohjoismaissa vuoroasuminen oli melko yleistä, kun taas monessa etelä- ja itä-Euroopan maissa vuoroasuminen oli puolestaan harvinaisempaa. (Haapanen & Hakovirta 2020.)

Tiedetään kuitenkin, että Euroopan tasolla vuoroasuminen on yleistynyt lapsen eron jälkeisenä asumisjärjestelyinä, vaikka eri maiden väliset erot ovat vielä suuria. Euroopan tasolla vuoroasuminen on yleisintä alakouluikäisillä, noin 6–10-vuotiailla lapsilla. Tämä ikäluokan ulkopuolella vuoroasuminen on harvinaisempaa. Etenkin myöhästeini-ikässä

vuoroasuminen saattaa olla vähäisempää, sillä vanhempien lasten kohdalla korostuu esimerkiksi asumisympäristön pysyvyyden tarve. (Hakovirta ym. 2023.)

Vuoroasumista koskevaa tutkimusta on myös Suomessa verrattain vähän, vaikka asumismuoto on yleistynyt viime vuosina voimakkaasti. Miettinen ym. (2020) tutkivat erillään asuvien vanhempien lasten asumisjärjestelyjä Suomessa. Selvityksen mukaan noin 30 prosenttia eronneiden perheiden lapsista vuoroasuvat vanhempansa luona. Tutkimuksessa huomion kohteena oli etenkin vuoroasumisen yleisyys, muodot ja taustatekijät suomalaisperheissä. Vuoroasuvia lapsia on kaiken ikäisiä, mutta yleisintä asumisjärjestely oli juuri 3–12-vuotiailla. Alle kolmevuotiaiden ja yli 12-vuotiaiden lasten keskuudessa vuoroasumien on puolestaan harvinaisempaa. (Miettinen ym. 2020.) Vuoroasumisen yleisyys vaihtelee siis niin Suomessa kuin muualla tarkasteltuna lapsen iän mukaan. (Miettinen ym. 2020; Haapanen & Hakovirta 2020.)

On havaittu, että lapsen asumisratkaisut ovat yhteydessä vanhemman perhetilanteeseen ja lapsen sisarusten määrään. Vanhemman yksinasuminen on yleisempää vuoroasuvien lasten vanhemmilla kuin ei-vuoroasuvilla. Vastaavasti vuoroasuminen on harvinaisempaa silloin, kun vanhempi asuu uudessa liitossa – varsinkin jos taloudessa asuu myös uuden kumppanin lapsia. Vuoroasuminen on Suomessa myös harvinaisempaa silloin, kun lapsi on vanhempiansa ainoa yhteinen lapsi. Yhteisten lasten lukumäärä vaikuttaa selvästi vuoroasumisen yleisyyteen: jos lapsia on vain yksi, vuoroasuvien osuus on 17 %, mutta 2–3 lapsen kohdalla osuus nousee 27 prosenttiin. Miettisen ym. (2020) aineisto mahdollisti myös kohdelapsen sisarusten asumisjärjestelyjen tarkastelun. Pääsääntöisesti sisarusten tilanne on yhdenmukainen: jos kohdelapsi vuoroasuu, myös sisarukset asuvat tyypillisesti vuorotellen kummankin vanhemman luona. Sama samankaltaisuus koskee lasten virallista asuinpaikkaa (kirjoillaoloa). Aineistosta löytyi kuitenkin poikkeuksia, joissa yhteisten lasten asumis- tai kirjoillaoloratkaisut eriytyivät. (Miettinen ym. 2020.)

2.5 Oikeudelliset periaatteet

Vuoroasumisesta säädetään laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983). Lain 1§ mukaan: ”Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä.” Lain

nojalla vanhemmat voivat sopia yhteisen lapsensa huollosta. Tämä pitää sisällään sopimuksen huoltajuudesta, asumisesta ja tiedonsaantioikeudesta. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 7§.)

Lapsen asumisesta vanhemmat voivat sopia, että lapsi asuu toisen vanhempansa luona, mikäli vanhemmat eivät asu yhdessä tai että lapsi asuu vuorotellen vanhempiensa luona.

Jälkimmäistä vaihtoehtoa kutsutaan myöhemmin laissa termillä vuoroasuminen. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 7§.) Vuoroasumisen käytännön toteutustapaa ei ole laissa erikseen määritelty, mutta yleisiä ja erityisiä harkintakriteerejä on tarkennettu lain 10§:ssä. On myös mahdollista, että lapsi asuu koko ajan samassa paikassa vanhemmat puolestaan vuorottelevat asumisessa. (Tolonen & Linnanmäki 2020.)

Mahdollisuus sopia vuoroasumisesta on lainsäädännön tasolla melko tuore ilmiö (Oikeusministeriö 2019). Kritiikkiä on kohdistettu uuden lapsenhuoltolain myötä erityisesti vuoroasumisen numeeriseen määrittelyyn, sillä se edellyttää lapsen asuvan vähintään 40 prosenttia kalenterivuodesta toisen vanhempansa luona. Vuoroasumisen ulkopuolelle jää edelleen perheitä, joiden oma kokemus arjesta olisi toisenlainen, eikä laki siten kykene täysin tavoittamaan perhe-elämän monimuotoisuutta. (Koulu 2019.)

Edellä mainitun lain 7 b § mukaan vuoroasumisesta sovittaessa, tulee sopia vuoroasumisen tarkemmat ehdot kirjata sopimukseen. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.) Tämä tarkoittaa siis sitä, miten vuoroasumista käytännön tasolla toteutetaan. Mikäli lapsi asuu viikko-viikko-periaatteella, tulee tämä kirjata sopimukseen ja maininta esimerkiksi viikonpäivästä, jolloin lapsi vaihtaa kotia. Sopimuksesta tulee myös käydä ilmi lapsen virallisen asuinpaikka, sillä kotikuntalain mukaan lapsella voi olla vain yksi virallinen asuinpaikka (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019).

Virallinen ja täytäntöönpanokelpoinen sopimus vuoroasumisesta tulee tehdä kirjallisesti ja esittää vahvistettavaksi hyvinvointialueelle, jossa lapsen asuinpaikka sillä hetkellä on. Mikäli lapsella ei ole asuinpaikkaa Suomessa, sopimuksen vahvistaa se hyvinvointialue, jossa lapsella on viimeksi ollut asuinpaikka tai se, jonka alueella jommallakummalla vanhemmista on asuinpaikka. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 8§.)

Hyvinvointialue arvioi sopimusta vahvistaessaan, toteutuuko siinä lapsen etu, sekä huomioidaanko hänen omat toivomuksensa ja mielipide sopimuksessa siten kuten laissa säädetään. Tarvittaessa viranomaisen tulee keskustella lapsen kanssa henkilökohtaisesti,

mikäli lapsi tähän suostuu ja keskustelu on tarpeen mielipiteen selvittämiseksi. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 8§.) Linnavuori & Stenvall (2020) painottavat lapsen oman näkemyksen huomioimista asumisjärjestelyä päätettäessä. Tilanne, jossa vanhemmat sopivat lapsen asumisesta keskenään ilman ammattilaisia, vastuu lapsen kuulemisesta jää täysin heille itselleen. Lapsen huomioimisen tavoitteena on varmistaa, että lapsi saa kertoa omat toiveensa, mutta häntä ei painosteta tekemään varsinaista päätöstä itse. (Linnavuori & Stenvall 2020.)

Vuoroasumista koskevaa sopimusta ei voida vahvistaa, mikäli kumpikaan vanhemmista ei ole lapsen huoltaja. Hyvinvointialueen vahvistama sopimus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on voimassa ja se on täytäntöönpanokelpoinen tuomioistuimen päätöksen kaltaisesti. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 8§.)

Vaikka suuri osa muista eroperheistä vahvistaa lapsen asumista koskevan sopimuksen kirjallisesti viranomaisella, vuoroasumista koskeva sopimus vahvistetaan kuitenkin harvemmin virallisella sopimuksella. Huono yhteistyökyky ja vanhempien riitaiset välit lisäävät yleisesti tarvetta virallisille asumista koskeville sopimuksille. Vuoroasumista koskevan sopimuksen vahvistamatta jättämiselle oli Miettisen ym. (2020) selvityksen mukaan seuraavia syitä: vanhemmat eivät kokeneet sopimusta tarpeelliseksi tai he halusivat säilyttää joustavuuden asumisjärjestelystä sovittaessa. Osalla vanhemmista ei myöskään ollut jaksamista tai tietämystä asian hoitamiseen. (Miettinen ym. 2020.)

3 Lapsen oikeus elatukseen

Lapsen oikeudesta elatukseen ja toisaalta vanhemman elatusvastuusta säädetään Suomessa laissa lapsen elatuksesta (704/1975). Elatuksella tarkoitetaan sitä, että vanhempi osallistuu rahallisesti lapsen ylläpitoon, kasvun turvaamiseen ja hyvinvointiin. Elatus on osa lapsen laajempaa oikeutta riittävään elintasoon, joka taas perustuu lapsen oikeuksien sopimukseen. Lapsen vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa riittävien elinolosuhteiden luomisesta, ja valtion tehtävä on tukea vanhempia tämän toteuttamisessa. (Hakalehto 2025, 289–290.)

Kansainvälinen tutkimus osoittaa, että elatusjärjestelmät ja -käytännöt ovat historiallisesti rakentuneet eri maissa perinteisten sukupuoliroolien varaan. Näin ollen elatusavulla on tarkoitettu eronneiden vanhempien taloudellisia käytänteitä, jossa yleensä isä on maksanut rahallista korvausta äidille osallistuakseen lapsen elatuksesta aiheutuviin kustannuksiin. (Skinner & Bradshaw & Davidson 2007.) Nykyään myös eroperheissä lasten hoitovastuu jaetaan tasaisemmin vanhempien kesken, mikä poikkeaa tästä aiemmasta käsityksestä.

Elatusapolitiikka on kansainvälisesti tarkasteltuna reagoinut perheiden muuttuviin järjestelyihin usein melko hitaasti. (Hakovirta & Meyer, & Skinner 2022.) Vaikka epävarma työmarkkinatilanne lisää elatusavun tarvetta lapsen taloudellisen turvan takaamiseksi, se heikentää samanaikaisesti vanhemman tosiasiallisia mahdollisuuksia suoriutua maksuista (Hakovirta ym. 2022.) Lapsen elatuksen näkökulmasta etenkin yhden vanhemman perheissä lisääntynyt köyhyysriski korostaa elatusavun merkitystä perheen toimeentulon kannalta (Haapanen & Hakovirta 2019).

Suomessa on pitkään ollut periaatteena, että lapsen oikeus elatukseen on kollektiivinen yhteiskunnallinen vastuu. Tämä tarkoittaa, että elatus taataan valtion toimesta osittain tai kokonaan, mikäli erillään asuva vanhempi ei maksa lapsesta elatusapua. (Hakovirta & Hiilamo 2012.) Lapsen elatus jakautuu karkeasti siis kahteen: vanhemman maksama elatusapu (yksityinen elatus) ja valtion maksamaan elatustukeen (julkinen elatus) (Hakovirta, Cuesta & Meyer 2022).

Elatustuki on Suomessa Kelan maksamaa tukea ja edustaa julkista elatusta. Elatustukea maksetaan silloin, jos lapsi ei saa riittävästi tai lainkaan elatusapua elatusvelvolliselta vanhemmaltaan (Kela 2026). Elatukseen liittyvät asiat koskettavat isoa joukkoa suomalaisperheitä. Hakovirran ym. (2022) mukaan suuri osa yksinhuoltajaäideistä jää kuitenkin kansainvälisesti tarkasteltuna ilman lasten isän maksamaa taloudellista tukea.

Tiedetään myös, että elatustuki turvaa lapsen elatusta kaikissa tuloluokissa, mutta sen rooli on kaikista keskeisin pienituloisissa kotitalouksissa. (Haapanen & Hakovirta 2019). Erityisen tärkeä tulonlähde elatusapu ja -tuki on perheille, joissa vanhempi on yksinhuoltaja (Hakovirta ym. 2022). Köyhyystutkimuksen näkökulmasta niin elatusavulla kuin elatustuella on tärkeä rooli juuri yksinhuoltajaäitien köyhyyden ehkäisemisessä, ja erityisesti elatusapu vähentää köyhyyttä tehokkaasti (Haapanen & Hakovirta 2019).

Pohjoismaat tunnetaan yleisesti kattavasta perhepolitiikastaan, joka on kuitenkin kokenut ajan saatossa haasteita esimerkiksi talouskriisien seurauksena (Hiilamo 2002). Kelan tilastojen mukaan Suomessa maksettiin elatustukea vuoden 2024 lopussa 88 530 lapselle ja yhteensä 61 954 perhettä oli saanut elatustukea. Elatustukea saaneiden lasten osuus 0–17-vuotiaasta väestöstä oli 8,7 %. (Kela 2025.) Petteri Orpon hallituksen alainen sosiaali- ja terveysministeriön nimeämä työryhmä kokosi vuonna 2024 ehdotuksia suomalaisen elatustukijärjestelmän uudistamiseksi. Ehdotusten tavoitteena eli vahvistaa lapsen oikeutta riittävään ja vanhempien elatuskyvyn mukaiseen elatukseen ja näin ollen vahvistaa juuri elatusavun ensisijaista asemaa lapsen elatuksen turvaajana. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2025.)

3.1 Vanhemman elatusvastuu

Lapsen oikeudesta elatukseen on siis pohjimmiltaan kysymys lapsen huollon taloudellisesta perustasta (Hakalehto 2025, 289). Elatuslaki säättää vanhemman velvollisuudesta huolehtia lapsen elatuksesta kykynsä mukaan. Elatusvelvollisuus on yhteydessä vanhemmuuteen ja tavanomaisesti kaksi vanhempaa jakaa elatusvastuuta lapsestaan. Vanhemmat ovat elatusvelvollisia lapsestaan, vaikka eivät olisi lapsen huoltajia. Kyseisen oikeudellisen velvollisuuden täyttämiseen eivät vaikuta myöskään tapaamisten määrä tai se, ettei vanhempi tapaisi lastansa ollenkaan. (Kangas 2023, 232–233.) Vanhemmilla on lapseen nähden yksityisoikeudellinen elatusvelvollisuus. Elatusvastuu on yksisuuntainen eli vanhemmat ovat elatusvelvollisia vain lapsiaan kohtaan. Myös esimerkiksi huostaanotetun tai kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen vanhemmat ovat elatusvelvollisia lapsestaan. (Kaisto & Oulasmaa 1994, 73–74.)

Elatusvastuulla tarkoitetaan siis elatusvelvollisuuden konkretisoitumista, jolloin keskeistä on se, millä tavalla ja millä laajuudella vanhempi huolehtii lapsensa elatuksesta ja miten esimerkiksi vastuu jakautuu konkreettisesti vanhempien kesken. Elatusvastuu on ankaraa vastuuta, joka ilmenee esimerkiksi siinä, että vanhemman elatusvastuu on yhteiskunnan

tukimuotoihin nähden ensisijaista. Erilaiset tuet voidaan nähdä pikemminkin vanhempien elatusvastuuta tukevana, kuin sitä korvaavana instituutiona. (Kaisto & Oulasmaa 1994, 85–87.)

Vanhempien elatusvastuu on riippuvainen vanhemman elatuskyvystä. Mikäli hänellä ei ole laissa määriteltyä elatuskykyä, ei vanhempaa voida velvoittaa maksamaan lapselle elatusapua. (Kangas 2023.) Vanhemman elatuskykyä arvioitaessa otetaan huomioon useita seikkoja, jotka ovat esitelty tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Vanhemman elatusvastuuta määrittäessä olennaista on, ettei elatuslaki anna tiettyä vastausta sille, minkälaisella tulotasolla vanhemmalla on kykyä elättää lapsensa, vaan selvitys on aina tapauskohtainen. (Kangas 2023, 233.)

Elatusavulla vanhempi täyttää elatusvelvollisuuttaan rahasuorituksella silloin, kun hän ei esimerkiksi muulla tavoin huolehdi lapsen elatuksesta tai lapsi ei pysyvästi asu hänen luonaan (Hakalehto 2025). Elatusapu on siis rahasumma, jonka avulla vanhempi osallistuu lapsensa elatuksesta aiheutuviin kustannuksiin. (THL 2025b.) Maksamalla elatusapua vanhempi osallistuu lapsen elatuksesta aiheutuvien kustannusten kattamiseen tyypillisesti silloin, kun lapsi asuu pääsääntöisesti vain toisen vanhemman luona. Tällöin lapsen kanssa asuva vanhempi puolestaan huolehtii käytännössä kaikista lapselle tehtävistä hankinnoista

Elatusapu voi olla formaalia, eli Suomessa tuomioistuimen tai hyvinvointialueen vahvistaman kirjallisen elatussopimuksen mukaista elatusapumaksua, jonka vanhempi maksaa toiselle vanhemmalle. Informaali elatusapu on taas vanhempien epävirallisesti sopima elatusapumaksu tai taloudellinen käytänte elatuksesta. (Sariscsany & Garfinkel & Nepomnyaschy 2019.)

Formaali elatusapu on vanhemman oikeusturvan kannalta parempi vaihtoehto, sillä ainakin Suomessa vahvistettu elatusapusopimus tai tuomio on perittävässä elatusvelvolliselta, mikäli hän syystä tai toisesta jättää maksun maksamatta. Informaalin elatusavun hyviä puolia taas ovat joustavuus ja vanhempien välisen yhteistyön jatkuvuus, ja näin vanhemmat voivat sopia elatuksen käytänteistä halutessaan täysin vapaasti. Vanhempi voi maksaa informaalia elatusapua arjessa myös formaalin elatusavun lisäksi (Sariscsany ym. 2019). Yleisempää kuitenkin on, että riippumatta asumisjärjestelystä, mikäli vanhempi maksoi formaalia elatusapua, hän todennäköisemmin ei sen lisäksi osallistunut muihin arjen kustannuksiin maksamansa elatusavun lisäksi (Haapanen ym. 2024).

3.2 Elatusavun määrittäminen Suomessa

Vuoroasumistilanteessa lapsen oikeus elatukseen ja elatuksen pääperiaatteet ovat siis samat, kuin ei-vuoroasuvilla lapsilla. Esittelen seuraavaksi Oikeusministeriön antamaa vuoden 2007 elatusapuohjetta, joka perustuu lapsen elatuksesta annetun lain säännöksiin. (Laki lapsen elatuksesta 704/1975.) Ohjeen tarkoituksena on opastaa laskemaan lapsen elatusavun suuruutta Suomessa. Tämän jälkeen käyn vielä lyhyesti läpi Oikeusministeriön vuonna 2023 antamaa päivitystä elatusapuohjeeseen, joka tehtiin vastaamaan yleistynyttä vuoroasumista.

Elatuslaki määrittelee elatusapua koskevat yleiset säännökset, elatusavun sopimuksen ja tuomion kautta vahvistamisen sekä elatusavun muuttamista ja palauttamista koskevat säädökset. (Laki lapsen elatuksesta 704/1975). Jokaisella lapsella on oikeus riittävään elatukseen, josta lapsen vanhemmat vastaavat kykynsä mukaisesti. Riittävä elatus kattaa lapsen kehitystason mukaisten tarpeiden tyydyttämisen, hoidon ja koulutuksen sekä siitä aiheutuvat kustannukset. Oikeus vanhemmalta saatavaan elatukseen päättyy, kun lapsi täyttää kahdeksantoista vuotta. Vielä tämänkin jälkeen vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta koulutuksen osalta, mikäli koulutuksesta on kustannuksia ja tämä harkitaan kohtuulliseksi. (Laki lapsen elatuksesta 704/1975.)

Elatusapua voidaan velvoittaa suoritettavaksi vanhemmalta, mikäli vanhempi ei muulla tavalla huolehdi lapsen elatuksesta, lapsi ei asu hänen luonaan pysyvästi tai lapsi asuu vuorotellen hänen ja toisen vanhemman luona. Elatusavusta ja sen määrästä voidaan sopia hyvinvointialueen vahvistamalla sopimuksella tai päättää tuomioistuimessa. Sopimusta vahvistaessa tai tulee kuitenkin harkita sopimuksen kohtuullisuus etenkin kahdesta näkökulmasta: lapsen oikeus riittävään elatukseen vanhempien maksukyky. (Laki lapsen elatuksesta 704/1975.)

Vuoden 2007 ohjeella pyrittiin luopumaan aiemmasta tapauskohtaisesta harkinnasta, jonka perusteella elatusapu oli määritelty ja siirryä näin kaavamaisempiin määräytymisperusteisiin. Tavoitteena on yhdenmukaistaa elatusavun parissa työskentelevien viranomaisten toimintaa ja parantamaan erilaisia elatusapua koskevien ratkaisujen ennakoitavuutta. Tavoitteena oli luoda systeemi, joka tavoittaa myös asiaa koskevia vanhempia, jotta nämä voisivat itsekin mahdollisesti selvittää, minkä suuruista elatusapu olisi juuri heidän tilanteessansa. Tämän ajateltiin edistävän elatusavun ratkaisuja sovinnollisesti vanhempien kesken. Tärkeää oli myös ehkäistä elatusavuista aiheutuvia velkaantumisongelmia turvaamalla se, ettei elatusavun määrä ole suurempi kuin elatusvelvollisen maksukyky. (OM 2007).

Lapsen elatusta arvioitaessa lapsen kustannukset jakautuvat kahteen luokkaan: yleisiin ja erityisiin kustannuksiin. Yleisillä kustannuksilla tarkoitetaan lapsen peruskulutusta, kuten ravintoa, vaatteita, hygieniatuotteita, viestintävälineitä, taskurahaa sekä tavanomaisia harrastusmenoja. Näiden kustannusten määrät perustuvat kulutustutkimuksiin ja määräytyvät lapsen iän mukaan. Keskimäärin noin puolet (49 %) peruskuluista muodostuu jo ravintomenoista. (OM 2023, 13.) Erityiset kustannukset puolestaan selvitetään aina tapauskohtaisesti. Aiemman ohjeen mukaisesti erityisiä kustannuksia ovat päivähoitomaksu, koulun aamu- ja iltapäivätoiminnan kulut, koulutuksesta aiheutuvat kulut, harrastuksen kustannukset, vakuutusmaksut ja erityiset terveydenhoidon kustannukset. (OM 2023, 14.)

Elatusapulaskelmassa lapsen menona otetaan huomioon yleisten ja erityisten kustannusten lisäksi myös lapsen osuus asumiskustannuksista. Tämä perustuu siihen, että vanhemman on varattava asuintilansa siten, että asunnossa on myös riittävästi tilaa lapselle. Lapsen osuus vanhempien asumiskustannuksista otetaan huomioon myös vuoroasumistilanteessa. Tällöin elatusapulaskelmaan jyvitetään lapsen osuus molempien vanhempien asumiskustannuksista. (OM 2007).

Lapsen yhteenlasketuista kustannuksista vähennetään lapselle maksettava lapsilisä, sillä se on lapsiliselain (796/1992) 1 §:n mukaan tarkoitettu kattamaan lapsen elatuksesta aiheutuvia kustannuksia. Lapsen elatuksen tarvetta selvittäessä on myös arvioitava sitä, onko lapsella itsellään sellaista varallisuutta tai tuloja, joilla hänellä olisi mahdollista itse vastata elatuksestaan. Ohjeen mukaan mikäli ”*lapsella on säännöllisesti vähäistä suurempia ansiotuloja tai huomattava määrä varallisuutta, harkinnanvarainen osuus ansiotuloista tai varallisuudesta on vähennettävä lapsen elatuksesta aiheutuvista kustannuksista*”. Lapsen tulojen tai varallisuuden osalta ohjeen soveltamisessa on käytettävä aina harkintaa. Lapsen elatuksen tarve on siis jokin summa, jonka vanhemmat jakavat elatusvastuunsa ja luonapidon mukaan. (OM 2007).

Vanhemmat siis vastaavat elatuksesta oman elatuskykynsä mukaisesti. Elatuskykyä arvioitaessa otetaan huomioon vanhemman ikä, työkyky ja mahdollisuus osallistua esimerkiksi ansiotyöhön. Lisäksi huomioidaan vanhemman varallisuus sekä lakiin perustuva muu elatusvastuu esimerkiksi aviopuolisosta tai muista alaikäisistä lapsista. Myös lapsen oma kyky ja mahdollisuus vastata itse elatuksestaan vaikuttavat vanhemman elatusvastuun arviointiin. (Laki lapsen elatuksesta 704/1975.)

Yleisesti merkittävin vanhemman elatuskykyyn vaikuttaja tekijä on hänen tulonsa ja toisaalta mahdollisuus hankkia tuloja sekä vanhemman käytettävissä oleva varallisuus. Elatusavusta annetun ohjeen mukaan vanhemman ei tarvitse käyttää perusturvaan liittyvää varallisuutta, esimerkiksi omistusasuntoaan lapsen elatukseen. (OM 2007, 10.) Sen sijaan nopeasti realisoitavissa oleva varallisuus, kuten esimerkiksi sijoitusvarallisuus vaikuttaa vanhemman elatuskykyyn positiivisesti, ja se tulee huomioida arvioitaessa vanhemman elatuskykyä. Vanhemmalle huomioitavat tulot käsittävät lähtökohtaisesti kaikki vanhemman tulot riippumatta niiden tulolähteestä. Näitä ovat yleisesti esimerkiksi ansiotulot, sosiaaliset etuudet, elinkeinotoiminnan tulot, pääomatulot tai eläke. (OM 2007, 32.) Tulot, joita ei huomioida, ovat muun muassa äitiysavustus, perustoimeentulotuki tai opintolaina (OM 2007, 34–35).

Vanhemman elatuskykyä arvioitaessa tehdään tietyt vähennykset, joista merkittävimmät ovat vanhemman oma elinkustannusvähennys sekä hänen pääasiallisen asuntonsa asumiskustannukset. Vanhemman yleisillä elinkustannuksilla tarkoitetaan kuluja, jotka ovat välttämättömiä hänen päivittäisen toimeentulonsa kannalta. Nämä kustannukset huomioidaan laskelmassa kaavamaisesti, eikä niiden tarkkaa määrää siis arvioida yksittäistapauksittain. Asumiskustannukset puolestaan huomioidaan pääsääntöisesti sen suuruisina, kuin vanhempi niitä maksaa, mikäli ne katsotaan kohtuullisiksi. Kohtuullisuutta arvioitaessa kustannuksia verrataan asumiskustannusten yleiseen tasoon. Asumismenojen kohtuullisuusarvioinnissa on kuitenkin mahdollista käyttää tapauskohtaista harkintaa. Huomioitavista asumiskustannuksista vähennetään mahdollinen asumistuki, jolloin saadaan selville vanhemman asumiskustannukset nettona. (OM 2007, 37–38.)

Muita huomioitavia vähennyksiä vanhemman elatuskykyyn ovat hänen omat terveydenhoitonsa kustannukset, kuten säännölliset käynnit terveydenhuollossa tai säännöllinen lääkemenot, työmatkakustannukset, opintolainan lyhennys (sisältäen korkomenot), lapsen tapaamisesta aiheutuvat matkakulut ja vanhemman muu elatusvastuu esimerkiksi aviopuolisosta tai muista alaikäisistä lapsista. Vanhemman yksilöllisiä tarpeita, niin sanotusti tavallisiakin menoja, kuten harrastusmenoja otetaan ohjeen mukaan huomioon melko vähän tai ei ollenkaan, sillä lapsen oikeutta elatukseen pidetään näihin verrattuna ensisijaisena. (OM 2007, 39–44). Tämä perustuu siihen, että vanhemman elatusvastuu on Suomessa painavaa oikeudellista vastuuta.

Edellä on esitetty vanhempien elatuskyvyn arvioinnin peruseriaatteen. Elatuskykyä siis arvioidaan vanhemman tulojen, ansiomahdollisuuksien ja varallisuuden perusteella. Laskelmassa vähennetään kohtuulliset menot, jotka liittyvät vanhemman omaan elatukseen ja muuhun elatusvastuuseen. Jos vähennysten jälkeen laskelman tulos on negatiivinen, voidaan katsoa, ettei vanhemmalla ole laissa tarkoitettua elatuskykyä. (OM 2007, 31.) Mikäli vanhemman elatuskyky arvioidaan puutteelliseksi, lapselle voi syntyä oikeus Kelan maksamaan elatustukeen.

Vuoroasumisen yleistettyä Oikeusministeriö on sittemmin täydentänyt aiempaa vuoden 2007 ohjettaan uudella elatusapuohjeella vuonna 2023. Minkkisen (2022) mukaan vuoden 2007 ohje ei huomionnut riittävästi vuoroasumisen todellista luonnetta, ja tästä syystä viranomaisen käytössä ei ollut riittävää ohjeistusta siitä, miten vuoroasuvan lapsen elatusavun suuruutta arvioitaisiin. Ohje nimeltään elatusapu vuoroasumistilanteessa ottaa nimensä mukaisesti huomioon tilanteet, jossa asumisesta on sovittu siten, että lapsi asuu vuorotellen vanhempiensa luona (Oikeusministeriö 2023). Aiemmassa vuoden 2007 ohjeessa ei huomioitu erikseen vuoroasumista, sillä vuoroasumisesta on voinut virallisesti sopia vasta vuonna 2019, jolloin vuoroasuminen tunnistettiin yhtenä mahdollisena järjestelynä toteuttaa lapsen asuminen (Sosiaali- ja terveysministeriö (2019).

Uuden ohjeen tavoitteena oli yhtenäistää vuoroasuvan lapsen elatusavun suuruuden arviointiperiaatteita, sillä vuoroasuminen asumismuotona on yleistynyt aiempaan verrattuna. Lapsen elatusavun suuruus on viime kädessä arvioitava aina lapsen elatuksesta annetussa laissa säädettyjen lähtökohdian pohjalta. Tämä tarkoittaa siis vuoroasumistilanteessa käytännössä sitä, että elatusapua voi olla tarve maksaa esimerkiksi silloin, kun toisella vanhemmalla on parempi elatuskyky kuin toisella. Elatusapu voi myös olla tarpeen, vaikka molempien vanhempien elatuskyky olisi yhtä suuri, jos toinen vanhempi vastaa suuremmasta osasta lapsen kustannuksista. (Valtioneuvosto 2023.)

Kun verrataan vuoden 2007 ohjetta vuoden 2023 ohjeeseen, keskeiset poikkeukset ovat, että lapsen elatuksen kustannukset jaetaan nyt molempien vanhempien kesken, ja lapsen kuluihin sisällytetään vastaavasti osuus kummankin vanhemman asumismenoista. Elatuskyvyn laskennan jälkeen kustannusten jakoa voidaan tasata elatusavulla. Luonapitovähennystä ei enää sovelleta, ja vuoroasumistilanteessa elatusapua voi maksaa kumpi tahansa vanhemmista.

Elatuksen lähtökohdat ovat myös vuoroasumisessa siten, kuten ne on edellä esitetty. Näin ollen vuoroasumisessa elatusapua voidaan vahvistaa maksettavaksi kummalle tahansa

vuoroasuvan lapsen vanhemmista, riippumatta siitä, kumman luona lapsi on kirjoilla. Useimmissa vuoroasumistilanteissa, joissa elatusavulle syntyy tarvetta, ovat sellaisia, joissa vanhempien elatuskyvyt ovat epätasaiset suhteessa toisiinsa. Eli vaikka kumpikin vanhempi vuorollaan huolehtisi lapsen jokapäiväisestä elatuksesta, voi elatuskykyjen epätasaisuus aiheuttaa tarvetta tasaukseen elatusavun muodossa. Toisaalta kulujen epätasainen jakautuminen voi myös johtaa tarpeeseen vahvistaa lapselle elatusapua maksettavaksi, vaikka vanhempien elatuskyvyt olisivatkin yhtä suuret. (THL 2025b.)

3.3 Lapsen elatus ja vuoroasuminen

Suomessa on saatu samansuuntaisia tutkimustuloksia vuoroasumisen vaikutuksista vanhempien välisiin elatusta koskeviin käytänteisiin kuin kansainvälisesti. Miettinen ym. (2020) havaitsivat tutkimuksessaan, ettei valtaosa vuoroasuvien perheiden vanhemmista maksa elatusapua puolin tai toisin ja elatusapusopimuksia vahvistettiin harvemmin kuin ei-vuoroasuvien lasten kohdalla. Nämä ratkaisut perustuivat tutkimuksessa vanhempien näkemykseen siitä, ettei elatusapu ollut tarpeen, koska lapsi asuu kummankin vanhemman luona yhtä paljon. Valtaosa vuoroasuvista perheistä ei näin pitänyt elatusapusopimusta tarpeellisenä tai asiasta oli sovittu muuten. Tutkimuksen mukaan yksi yleinen syy sille, miksi elatusavusta ei ollut sovittu, oli se, että vanhemmat halusivat säilyttää joustavuuden lapsen elatusasiassa. (Miettinen ym. 2020.)

Myös Haapanen ym. (2024) tutkivat sitä, miten eroperheet Suomessa jakoivat lapsesta koituvia kustannuksia eron jälkeisinä vuosina. Tutkimustulokset olivat vastaavia: vuoroasuvien perheiden vanhemmat sopivat elatusavusta virallisten elatusapusopimusten muodossa harvemmin kuin ne perheet, joissa lapsi asui pääsääntöisesti toisen vanhemman luona. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että vuoroasuvissa perheissä joko jaettiin lapsesta aiheutuvia kustannuksia arjessa sovitulla tavalla tai vanhemmat olivat sopineet elatusavusta epävirallisesti keskenään. (Haapanen & Chanda & Miettinen & Riser & Bartfeld & Hakovirta 2024.)

Leinonen (2024) tarkasteli omassa pro gradu -tutkielmassaan niin ikään vuoroasuvien lasten elatuksesta aiheutuvien kustannusten jakamista vanhempien kesken. Valtaosa vanhemmista hoiti raha-asiat keskinäisellä sopimuksella ilman virallista elatusapusopimusta. Tutkimustulosten mukaan vuoroasuvien perheiden niin sanotut arjen juoksevat kulut ja pienet

kiinteät maksut hoidettiin vanhempien kesken yleensä tiettyjen vakiintuneiden käytäntöjen mukaisesti. Sen sijaan taas suuremmat hankinnat ja erilaisten etuuskien käyttö muodostuivat toisinaan vanhempien kesken haasteellisiksi ratkaista. Taloudelliset ristiriidat kytkeytyivät usein vanhempien välisiin tuloeroihin. Tutkimuksessa ei löytynyt yhtä oikeaa tapaa jakaa kustannuksia, vaan keskeisimmäksi tekijäksi nousi reiluuden ja tasapuolisuuden kokemus elatukseen liittyvissä asioissa. Vaikkakin osa vanhemmista turvautui edelleen virallisiin elatussopimuksiin, osa halusi välttää vanhempien välistä konfliktia ja jätti asian sikseen. (Leinonen 2024.)

Vaikka joustavuus voi edistää vanhempien välistä yhteistyötä, elatusavusta sopimatta jättämiseen liittyy lapsen kannalta oikeudellista problematiikkaa. Tilanne, jossa vanhemmat sopivat, ettei elatusapua makseta, saattaa yksinkertaistaen tarkoittaa lapsen näkökulmasta tilannetta, jossa vanhemmat keskinäisellä sopimuksella luopuvat ainakin osittain lapsen puolesta hänen oikeudestaan saada elatusapua vanhemmaltaan. Vuoroasumisen ja elatusavun suhdetta ei ole toistaiseksi tästä näkökulmasta tutkittu Suomessa.

Elatusavun maksaminen on harvinaisempaa etenkin hyvätuloisten vanhempien keskuudessa. Parempituloiset vanhemmat eivät maksa keskinäistä elatusapua yhtä usein verrattuna alempiin tuloluokkiin, vaan vanhemmat ennemmin jakoivat arkisia kustannuksia keskenään. (Haapanen ym. 2024.) Vaikka vuoroasuminen on yleistynyt, sen vaikutuksia elatukseen ja laajemmin sosiaaliturvajärjestelmään on tarkasteltu kuitenkin verrattain vähän. Vuoroasumista toteuttavien perheiden formaaleista ja informaaleista elatuskäytännöistä on siksi vielä hyvin vähän tietoa.

Haapanen & Hakovirta (2020) tutkivat vuoroasumisen huomioimista 11 maan elatusapu- ja sosiaaliturvajärjestelmissä. Kansainvälinen vertailu osoitti, että vuoroasumisen vaikutukset etuuksiin on huomioitu eri mailla hyvin epäjohdonmukaisesti ja monissa maissa vuoroasumista ei tunnisteta sosiaaliturvajärjestelmässä lainkaan. Suomessa ohjeistusta löytyy ainoastaan toistaiseksi ainoastaan toimeentulotuesta. Voidaankin todeta, että yleistyneen vuoroasumisen huomioon ottaminen perhepolitiikassa on ollut hajanaista myös Suomessa. (Haapanen & Hakovirta 2020.)

Koska erilaiset etuudet, kuten lapsilisä tai asumistuki eivät toistaiseksi ainakaan huomioi vuoroasumista, saatujen etuuskien jakaminen tai jakamattomuus voi muodostaa perheissä ristiriitaa tai epäselviä tilanteita elatuksen näkökulmasta. Vaikka asumien olisi tasan 50/50, toinen vanhempi voi saada elatukseen käytettäväkseen esimerkiksi kuukausittain lapsilisän,

joka voi aiheuttaa taloudellista epätasapainoa vanhempien välille. Haapanen ja Hakovirta (2020) korostavat tutkimuksessaan tarvetta uudistaa lapsiperhe-etuuksia siten, että niissä toteutuisi lapsen etu ja järjestelmä tunnistaisi vuoroasuvan lapsen molempien vanhempien oikeuden sosiaaliturvaan. (Haapanen & Hakovirta 2020.)

4 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa esittelen tutkielmani tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen kuvaan käyttämäni aineistoa, aineiston keruuta ja analyysissä käytettyä tutkimusmenetelmää. Luvun lopussa pohdin tutkielmaani liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten vanhemmat kuvaavat vuoroasuvan lapsen elatusvastuun jakautumista käytännössä. Tutkimus antaa uutta ymmärrystä vuoroasumisen taloudellisesta näkökulmasta, jota on Suomessa tutkittu laadullisin menetelmin toistaiseksi vähän. Tulokset valottavat vanhempien välisiä elatuksen käytäntöjä sekä mahdollisia haasteita, joita eron jälkeinen perhearki voi asettaa kustannusten jaon näkökulmasta. Tutkimuskysymykseni on:

- Miten vanhemmat kuvaavat vuoroasuvan lapsen elatusvastuun jakautumista vanhempien kesken?

Hyvä tutkimuskysymys on selkeä ja yksiselitteinen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Olen muodostanut tutkimuskysymykseni siten, että sen perusteella olisi mahdollista kuvata ja ymmärtää vuoroasumisen taloudellista ilmiötä ja käytänteitä siten, kun se laadullisissa tutkimuksissa on tyypillistä. Tutkimuskysymykseni on ajankohtainen ja tärkeä sosiaalityön näkökulmasta, sillä vuoroasuminen koskettaa yhä useampaa eronnutta perhettä Suomessa ja toistaiseksi vuoroasumisen ja elatuksen yhdistävää tutkimusta on Suomessa vielä melko vähän.

4.2 Aineiston kuvaus ja keruu

Tutkimuksessa käytettävän laadullisen aineiston ”*Kokemuksia vuoroasumisesta ja lasten kulujen jakamisesta 2024*” on kerännyt Turun yliopiston opiskelija Susanna Leinonen omaa pro gradu -tutkielmaansa varten vuonna 2024. Tutkielmassaan Leinonen tutki vuoroasumista hieman laajemmin arjen järjestelyiden, taloudellisen vastuun ja lapsen edun näkökulmasta. Aineisto on päädytty keräämään laadullisena, jotta tutkittavien omat kokemukset tulisivat esiin mahdollisimman moniäänisinä. Aineiston keruulle olennaista oli myös, ettei aihetta oltu

Suomessa aiemmin juurikaan laadullisin tutkimusmenetelmin tutkittu. Aineisto on kerätty kirjoituspyyntöä hyödyntäen, sillä sen ajateltiin tavoittavan laajasti vuoroasuvien lasten vanhempia ja pyyntö itsessään mahdollisti osallistumisen vapaaehtoisesti ja anonymisti. Anonyymi kirjoituspyyntö madaltaa kynnystä osallistua sensitiivisen aiheen tutkimukseen, sillä monen on helpompi jakaa kokemuksiaan kirjallisesti. Haasteena on kuitenkin myös se, että kirjoituspyynnössä oletetaan vastaajalta riittävää kirjallista ilmaisukykyä. Näin ollen puutteelliset kielelliset taidot voivatkin muodostua tutkimuksen kannalta kynnyskysymykseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Aineiston keruun yhteydessä hyödynnettiin alun perin kolmea apukysymystä, johon vastaajan toivottiin ottavan kantaa. Apukysymykset oli muodostettu Leinosen oman tutkielman tutkimuskysymysten pohjalta. Selkeiden apukysymysten tarkoitus oli rohkaista tutkittavia kertomaan oma näkemyksensä ja kokemuksensa vastauksessaan ilman tarkempia rajoituksia. Koska tämä käsillä oleva pro gradu -tutkielma koskee vain elatuksen näkökulmaa, tutkielmani kannalta olennainen apukysymys oli seuraava: *Millä tavalla lapsiin liittyviä kustannuksia on perheessänne jaettu? (Onko käytössänne esimerkiksi elatusapua vai muun tyyppisiä järjestelyjä)*. Kirjoituspyynnön muut kysymykset ja verkkolomake on esitetty tarkemmin liitteessä 1.

Itse kirjoituspyyntö toteutettiin Penna-verkkoalustan sähköisellä verkkolomakkeella. Aineiston keruu toteutettiin ajalla 13.3.2024-21.4.2024. Lomakkeen tarkka tietosuojaseloste on esitetty liitteessä 2. Taustatietoina lomakkeella kerättiin vastaajalta ikä ja sukupuoli, mutta näihin taustatietoihin ei ollut pakko vastata. Kysymyksissä vastaajia pyydettiin mainitsemaan lasten ikä. Kirjoituspyyntöä markkinoitiin Leinosen omissa sosiaalisen median kanavissa, erilaisissa perheaiheisissa Facebook-yhteisöissä sekä yhteistyössä Suomen Uusperheiden Liitto ry:n kanssa heidän Instagram-tilillään (supliry). Pyyntö osallistua tutkimukseen on esitetty liitteessä 3. Kirjoituspyyntöön saatiin 57 kirjoitusta. Vastaajista 53 antoi luvan arkistoida kirjoituksensa ja siihen liittyvät taustatiedot Tietoarkistoon ja luovuttaa siten tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöä varten. Näin ollen tämän tutkielman aineistoksi muodostui 53 vastauksen laajuinen kyselyaineisto.

Kyselyyn vastanneista valtaosa oli naisia. Kolme vastaajista oli miehiä tai eivät halunneet ilmoittaa sukupuoltaan tai oli muunsukupuolinen. Vastaajat olivat pääosin iältään 35–49-vuotiaita.

Vastaajista pieni joukko kertoi, ettei ollut kirjoituksessaan viitanneen vuoroasuvan lapsen biologinen vanhempi. Osalla vuoroasuminen oli jo päättynyt lapsen kasvettua aikuiseksi. Kuitenkin kaikki vastanneiden lapset, jotka vuoroasivat tai olivat vuoroasuneet, olivat iältään vähintään 3-vuotiaita. Vastaajien kesken oli eroa siinä, kuinka kauan vuoroasumista oli toteutettu. Osassa vastauksista kerrottiin asumisjärjestelyn olleen pidempiaikainen järjestely, kun taas osalla vastaajista järjestely oli suhteellisen uusi. Suurimmassa osista tapauksista vuoroasumista oli kuitenkin toteutettu useampi vuosi. Perinteisen käsityksen mukaisen vuoroasumisen sijaan osa vastaajista ilmoitti toisenlaisesta vuoroasumiskäytännöstä, jossa vanhemmat vuoroasuvat lapsen sijaan. Käytännössä siis vanhemmat vaihtoivat kahden kodin välissä ja lapset asuivat jatkuvasti esimerkiksi entisessä perheen yhteisessä kodissa.

4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tarkasteltavaa ilmiötä tutkittavien näkökulmasta (Puusa & Juuti 2020). Aineiston analyysillä ja sen valinnassa on siten tärkeä merkitys laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018). Sisällönanalyysi on yleisesti käytetty analyysimenetelmä, joka voidaan toteuttaa aineistolähtöisesti eli induktiivisesti ja teorialähtöisesti eli deduktiivisesti. Sisällönanalyysin päävaiheet ovat valmistelu-, analysointi- ja raportointivaihe. Valmisteluvaihe sisältää analyysiyksikön valinnan, aineistoon perehtymisen ja mahdollisen litteroinnin. Raportointivaiheessa tulokset kuvataan tekstin lisäksi visualisoiden ja pohdinnassa peilataan saavutettuja tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin. (Elo & Kajula & Tohmola & Kääriäinen 2022.)

Tutkielmani analyysimenetelmäksi valitsin tarkemmin aineistolähtöisen eli induktiivisen sisällönanalyysin, sillä se sopi mielestäni tämän nimenomaisen aineiston analysointiin. Tavoitteenani oli luoda tutkielmani kirjallisesta tutkimusaineistosta teorettinen kokonaisuus, jota kirjoituspyynnöllä kerätty aineisto ohjasi. Taulukossa 1. olen pyrkinyt havainnollistamaan sitä, miten olen luokitellun tutkielmani aineistoa.

Aineisto-ote	Pelkistys	Alaluokka	Pääluokka
<i>"Kustannukset liittyen lasten suurempiin hankintoihin ... jakautuvat puoliksi vanhempien välillä. Kumpikin vanhempi hankkii itsenäisesti omaan kotiin tarpeelliset päivittäiset tarvikkeet lelut, vaatteet jne. Ulkovaatteet hankitaan yhdessä. Elatusapua ei ole käytössä."</i>	Vanhemmat vastaavat elatuksesta luonapitoajallaan ja suuremmat kulut jaetaan vanhempien kesken puoliksi	Kulut ja etuudet jaettiin tasan	Elatusvastuun jakautuminen tasaisesti 50/50
<i>"Harrastus ja muut "ylimääräiset" menot jaamme exän kanssa puoliksi, samoin lapsilisän"</i>	Vanhemmat jakavat kulut ja lapselle maksettavat etuudet keskenään	Kulut ja etuudet jaettiin tasan	Elatusvastuun jakautuminen tasaisesti 50/50
<i>"Meillä on yhteinen pankkitili, mistä maksetaan lapsen ja talon kulut. Molemmat tallettaa tilille vakiosumman kuukausittain."</i>	Vanhemmat lisäsivät pankkitilille saman summan kuukausittain. Tililtä maksettiin lapsen kulut	Osittain yhteinen talous	Elatusvastuun jakautuminen tasaisesti 50/50
<i>"Kustannukset jaetaan niin, että äiti, jolla lapset on kirjoilla, saa lapsilisät ja hän kustantaa kaikki lasten harrastukset, vaatteet jne. Tämä ei varsinaisesti lasten kasvaessa ole kannattava ratkaisu."</i>	Toinen vanhemmista maksaa lapsilisän avulla toistuvasti lapsen tietyt kulut, vaikka lapsilisä ei riitä kattamaan näitä	Epätasapainoinen kulujako	Elatusvastuun epätasainen jakautuminen tai kokemus sen laiminlyönnistä
<i>"Lähivanhempi (äiti) saa lapsilisät ja maksaa kaiken, vaatteet, puhelinlaskut, harrastukset ym. Etävanhempi (isä) kieltäytyy elatusmaksuista ja lasten kustannuksiin osallistumisesta vedoten siihen, että lähivanhempi saa lapsilisät ja se riittää."</i>	Toinen vanhemmista maksaa jatkuvasti tietyt lapsen kulut ja toinen vanhempi kieltäytyy osallistumasta näihin kuluihin	Elatusavun maksamisesta kieltäytyminen	Elatusvastuun epätasainen jakautuminen tai kokemus sen laiminlyönnistä
<i>"Elatusmaksuja ei ole ikinä maksettu puolin eikä toisin, menot on tasattu ja usein lasten isät ovat kustantaneet isompia hankintoja, koska heillä on suuremmat tulot."</i>	Vanhemmat jakoivat lapsesta aiheutuvat kustannukset tulotasonsa mukaan	Tulotasoon perustuva kulujako	Elatusvastuun jakautuminen vanhemman taloudellisen tilanteen mukaan
<i>"Meillä on toisen vanhemman kanssa merkittävä tuloero ja näin ollen hän maksaa elatusmaksua lapsista. Tämä on loogista siksin, että minä hoidan lähes kaikki lapsiin liittyvät suuret kulut..."</i>	Vanhempi maksaa elatusapua johtuen paremmasta tulotasosta	Tulotasoon perustuva elatusapu	Elatusvastuun jakautuminen vanhemman taloudellisen tilanteen mukaan

Taulukko 1. Havainnollistus aineiston luokittelusta

Analyysini eteni siten, että aloitin aineistoon perehtymisen, jonka jälkeen etsin ja listasi aineistosta pelkistettyjä ilmauksia ja hain niistä samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Tämän jälkeen pyrin ryhmittelyn perusteella jakamaan ilmaukset erilaisiin alaluokkiin. Tämän jälkeen yhdistän alaluokat pääluokiksi ja pyrin muodostamaan niille kokoavan käsitteen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä edetään konkreettisesta havaintoaineistosta kohti laajempaa teoreettisempaa ymmärrystä. Näin ollen pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiin muodostamalla aineistosta käsitteitä ja peilaamalla niitä aiempaan tutkimustietoon (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Puusa & Juuti (2020) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen eri vaiheiden päällekkäisyys kertoo asetelman joustavuudesta.

4.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Laadullisessa tutkimuksessa eettiset kysymykset ovat läsnä kaikissa tutkimuksen vaiheissa aina aiheenvalinnasta tutkimustulosten julkaisuun ja aineiston arkistointiin (Vuori 2021). Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on laatinut Suomessa ohjeistuksen tutkijoille ja korkeakouluopiskelijoille hyvästä tieteellisestä käytännöstä (HTK). Ohjeistus pohjautuu käsitykseen siitä, että tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti kestävä, luotettava ja uskottava vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön ohjeistuksen mukaisesti. Hyvän tieteellisen käytäntö pohjautuvat luotettavuuden, rehellisyyden, arvostuksen ja vastuunkannon periaatteisiin. (TENK 2023.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on antanut ohjeistuksensa myös tarkemmin ihmiseen kohdistuvasta tutkimuksesta ja sen eettisistä periaatteita. Tämän ohjeistuksen mukaan tutkijan tulee kunnioittaa tutkimuksessaan tutkittavien ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta. Tämä tarkoittaa käytännössä perustuslain mukaisia oikeuksia, kuten esimerkiksi oikeus sananvapauteen, yksityisyyteen tai koskemattomuuteen. (TENK 2019.) Tutkimuksen kirjoituspyyntö oli vapaaehtoinen, osallistuminen tarjosi vastaajalle anonyymiteetin ja pyyntö itsessään oli hyvin sähköisesti saatavilla.

Osallistuessaan tutkimukseen tutkijan tulee taata osallistujalle oikeus osallistua vapaaehtoisesti sekä keskeyttää halutessaan osallistuminen ilman, että keskeyttämisestä aiheutuu hänelle haittaa. Tutkittavan tulee saada peruuttaa suostumuksensa osallistua tutkimukseen tai saada tietoa tutkimuksen tarkemmasta sisällöstä. (TENK 2019.)

Tutkimuksessa osallistujilla oli oikeus peruuttaa suostumuksensa ja poistaa kirjoituksensa

aineistonkeruun ollessa käynnissä. Tämän lisäksi vastaajat päättivät itse, saiko heidän tekstinsä arkistoida myöhempää tutkimuskäyttöä varten. Hyödyntämäni valmiin aineiston käyttöön ei liity eettisiä ongelmia suostumuksen osalta, sillä tutkittavat nimenomaisesti sallivat aineiston jatkokäytön uusiin tutkimustarkoituksiin.

Muita huomioitavia asioita ovat näiden lisäksi lainmukainen henkilötietojen käsittely tutkimuksen yhteydessä, yksityisyyden suojaaminen tutkimusjulkaisussa sekä tutkimusaineiston avoimuus. (TENK 2019.) Tutkimuksen tarkka tietosuojaseloste on esitetty liitteessä 2. Tietosuojaselosteessa kerrottiin tutkimukseen osallistuvalla siitä, miten hänen tietojensa tullaan tutkimuksessa käsittelemään. Suoria henkilötietoja ei tutkimuksessa kerätty tai arkistoitu, ja mikäli joku vastaajista olisi tällaisia tietoja ilmoittanut, tiedot olisi käsitelty niin, ettei henkilöä voida niistä tunnistaa. Tässä tutkielmassa tutkija on niin ikään vastuussa siitä, ettei aineistosta tunnisteta ketään, vaikka alkuperäinen tutkija olisikin jo pyrkinyt anonymisointiin.

Eettisyys on keskeinen käsite, kun arvioidaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta (Puusa & Juuti 2020). Tutkimuksen eettisyys tarkoittaa hyvän tieteellisen käytännön noudattamista tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Eettisyys on lopulta tutkijan vastuulla, ja se edellyttää häneltä avoimuutta, huolellisuutta ja rehellisyyttä läpi tutkimuksen. Tutkimuksen eri vaiheissa noudatin HTK periaatteita ja tiedeyhteisön muita hyväksytyjä toimintatapoja yliopistoni ohjeistusten mukaisesti. Tavoitteenani on, että tutkimukseni on eettisestä kestävästä, eikä se loukkaa tiedeyhteisön tieteen tekemisen peruseriaatteita. Tutkielmaa tehdessäni pyrin reflektoimaan omaa toimintaani tutkijana läpi tutkimusprosessin.

Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulee arvioida kokonaisvaltaisesti tutkimusta tarkastelemalla. Tarkastelu tulee aloittaa jo tutkimuksen alkuvaiheella, kun pohditaan, miksi ja miten juuri kyseistä asiaa tulisi tutkia. Tämän jälkeen olennaista on pohtia aineistonkeruuta ja analyysimenetelmää ja lopulta tutkimuksen tuloksia. Lopulta luotettavuuden arviointi on mahdollista, kun suhteutetaan saadut tutkimustulokset tutkimusongelmiin ja käytettyihin menetelmiin. Tutkimusta tehtäessä tulee aina hyväksyä se, ettei tutkimus tarjoa absoluuttista tietoa, vaan tutkimus on tutkijansa versio tutkittavasta aiheesta. Tulokset ovat aina kontekstisidonnaisia ja tiede inhimillistä toimintaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tutkimuksen eettisyyden kannalta olennaista on korostaa, että tässä tutkielmassa käytettiin valmista ainestoa, joka uudelleen käytettiin ja analysoitiin. Tutkielmani kannalta se tarkoittaa

sitä, että tutkija on vastuussa siitä, että tutkielma on uskollinen aineistolle. Aineistoon ei voi kysyä tarkennuksia vastaajilta, joten on oltava erityisen varovainen, ettei vastauksista ja analyysistä tehdä liian pitkälle vietyjä johtopäätöksiä aineiston perusteella. Eettisyydestä kertoo myös se, että raportoidaan myös se, mistä aineisto ei kerro. Näin vältetään se, ettei lukija saa vääristynyttä kuvaa ilmiöstä.

Tutkielmani kannalta on keskeistä huomioida, ettei kyselyyn osallistuvilta kysytty suoranaisesti elatusvastuun jakautumisesta, vaan arjen kulujen jakautumisen käytänteistä. Vastaajia ei pyydetty selventämään omaa tai toisen vanhemman taloudellista tilannetta tai ylipäätään tarkempia perusteita heidän tekemilleen taloudellisille ratkaisuille lapsen elatukseen liittyen. Aineisto tarjoaa kuitenkin tärkeää tietoa myös vanhempien elatusvastuun jakautumisesta, vaikka sen perusteella ei voida antaa tyhjentävää kuvaa lapsen elatusvastuun jakautumisen kokonaisuudesta etenkin lainopillisesta näkökulmasta. Elatusvastuun tarkan jakautumisen selvittääkseen tutkimuksessa olisi pitänyt kerätä ainakin seuraavia tietoja lisää: lapsen elatuksen tarve, eli yleisten ja erityisten kustannusten jakautuminen vanhempien kesken, luonapidon jakautuminen vanhempien kesken sekä kummankin vanhemman laskennallinen elatuskyky.

Tutkielmani tarkoitus on tuottaa uutta tietoa vuoroasuvien lasten elatukseen liittyvistä käytänteistä elatusvastuun jakautumisen näkökulmasta. Päätös tarkastella aihetta nimenomaan elatusvastuu -termillä perustuu tutkijan pyrkimykseen tuottaa uutta tietoa vuoroasumisen lisäksi laajemmin suomalaisen elatusjärjestelmän toimivuudesta vuoroasumistilanteissa. Käyttämällä elatusvastuun käsitettä tutkielmassa pyrin liittämään vanhempien puhetta arkisten kustannusten jakamisen käytänteistä osaksi elatuksen laajempaa juridista lähtökohtaa. Elatusvastuun jakautumisen tarkastelu vanhempien välillä ei tarjoa vain uutta tietoa vuoroasuvista perheistä, vaan myös siitä, vastaako Suomen nykyinen elatusjärjestelmä vuoroasumisen asettamia taloudellisia vaatimuksia.

5 Elatusvastuun jakautuminen vanhempien näkökulmasta

Tässä luvussa raportoin analyysin pohjalta saadut tulokset siitä, miten vanhemmat kuvailevat elatusvastuun jakautumista vanhempien kesken lapsen vuoroasussa. Tarkastelen vanhempien tuomia näkökulmia kuljettamalla analyysia rinnakkain aineisto-otteiden sekä aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa.

Elatusvastuun jakautuminen tasaisesti 50/50	Elatusvastuun jakautuminen vanhemman taloudellisen tilanteen mukaan	Elatusvastuun epätasainen jakautuminen tai kokemuksen laiminlyönnistä
Kulut ja etuudet jaettiin tasan	Tulotasoon perustuva elatusapu	Elatusavun maksamisesta kieltäytyminen
Osittain yhteinen talous	Tulotasoon perustuva kulujako	Epätasapainoinen kulujako

Taulukko 2. Vuoroasuvan lapsen elatusvastuun jakautumisen pää- ja alaluokat

Tekemäni sisällönanalyysin perusteella muodostin vuoroasuvan lapsen elatuksen jakautumisesta yhteensä kolme pääluokkaa ja kuusi alaluokkaa. Analyysin perusteella pääluokat olivat: elatusvastuun jakautuminen puoliksi, elatusvastuun jakautuminen vanhemman elatuskyvyn mukaisesti sekä elatusvastuun epätasainen jakautuminen tai kokemuksen laiminlyönnistä. Pää- ja alaluokat on esitetty kokonaisuudessaan taulukossa 2.

5.1 Elatusvastuun jakautuminen tasaisesti 50/50

Valtaosa tähän tutkimukseen vastanneista vuoroasuvan lapsen vanhemmista kertoi, että lapsen kustannukset jaettiin puoliksi vanhempien kesken. Elatusvastuuta jaettiin melko tasaisesti, vaikka toimintatapoja tähän oli useampia erilaisia. Yleisintä oli, että vanhemmat jakoivat keskenään arjen kuluja puoliksi. Vanhemmat jakoivat usein myös lapselle saatua lapsilisää ja/tai käyttivät sen yhteisiin lapsen kuluihin tai ylläpitivät lapsella yhteistä tiliä, johon he ottivat osaa tasavertaisesti.

5.1.1 Kulut ja etuudet jaettiin tasan

Vuoroasuvista vanhemmista monet jakoivat lapsesta aiheutuvia kuluja arjessa keskenään. Myös lapselle tarkoitettua lapsilisää jaettiin vanhempien kesken, tai se käytettiin lapsen

kuluihin, kuten esimerkiksi päiväkotimaksuun tai vaatteiden ostoon. Vastauksissa kävi hyvin useasti ilmi seuraavanlainen taloudellinen järjestely: kumpikin vanhemmista hoiti luonapitoaikanaan lapsesta aiheutuvat arkiset kustannukset, kuten ruuat ja muut päivittäiseen elämään kuuluvat tarpeet, ja isompia hankintoja ja kuluja jaettiin vanhempien kesken puoliksi. Jaettavia kuluja oli esimerkiksi harrastemaksut, kalliimmat ulkovaatteet tai vakuutusmaksut. Vanhemmat eivät juuri ottaneet kantaa siihen, miten ovat kyseiseen järjestelyyn päätyneet, mutta suurin osa vastaajista tuntui kuitenkin olevan melko tyytyväisiä kustannusten jakamisen käytäntöihin. Vanhempien vastauksissa otettiin hyvin kantaa apukysymykseen, oliko vanhemmilla käytössä elatusapua. Kävi ilmi, että virallinen elatusapu oli harvoin käytössä vuoroasuvien lasten osalta. Tämä tukee aiempaa havaintoa siitä, että vuoroasuvien lasten vanhemmat maksavat virallista elatusapua tai sopivat elatusavusta ylipäättään muita eroperheitä harvemmin. (Miettinen ym. 2020; Haapanen ym. 2024)

“Pyrimme jakamaan kustannuksia puoliksi hankintojen suhteen, elatusmaksuja ei ole.” V3

“Elatusmaksuja emme maksaneet kumpaakaan suuntaan vaan kumpikin vastasi oman kodin tarpeista. Isommat hankinnat, kuten ulkomaanmatkat, tietokoneet, puhelimet ja ajokortit maksoimme puoliksi” V36

”Kumpikaan ei maksa elatusta lapsista ja kukut jaetaan todennäköisesti aikalailla 50/50. Molempien vastuulla on lasten kuluista huolehtiminen, vaatteet, lääkkeet, harrastukset pääosin sillä jaolla kumman luona mitään tarvitaan.” V22

Vastauksissa kävi ilmi, että vaikka toinen vanhemmista maksaisi useammin joitain tiettyjä lapseen kohdistuvia menoja, tai niiden laskut kohdistuisivat tietyille vanhemmalle, näitä kustannuksia jaettiin silti tasaisesti vanhempien kesken jälkikäteen. Useampi vastaajista kertoi pyytävänsä jälkikäteen toiselta vanhemmalta lapseen kohdistuneita kustannuksia, kuten harrastusmaksuja takaisin. Vaikka toinen vanhemmista käytti aikaansa esimerkiksi vaatteiden hankintaan, vastausten mukaan tällä metatyöllä ei ollut käytännön vaikutuksia kustannusten jakoon. Myös Haapanen ym. (2024) ovat havainneet aiemmassa tutkimuksessa vastaavaa: vuoroasuvien lasten vanhemmat jakavat lapsesta aiheutuvia kustannuksia arjessa usein epävirallisesti keskenään.

“Elatusmaksuja ei ole käytössä. Lapsilisät menevät molempien lasten säästötileille. Harrastusmaksut maksetaan puoliksi, sekä pääasiassa myös muut hankinnat. Äiti ostaa pääasiassa vaatteet molempiin koteihin (tarkempi lasten vaatetuksesta + tietää koot paremmin), isä maksaa näistä puolet. Muutenkin isommat kulut menevät puoliksi.” V2

“Kaksi lasta, ei erillistä elatussopimusta. Molemmat vanhemmat vastaavat lapsiviikollaan lapsen ruoka- ja muista asumiskuluista. Lasten harrastukset, puhelinlaskut ja vakuutukset maksetaan puoliksi. Molemmat vanhemmat osallistuvat vaatehankintoihin, näissä pääpaino (ulkovaatteet/kengät) kuitenkin äidillä joka saa lapsilisät käyttöönsä.” V15

Yleistä oli, että myös lapselle myönnettyä lapsilisää tai muita etuuksia jaettiin niin ikään puoliksi vanhempien kesken. Pyrkimys tasapuolisuuteen kulujen ja etuuksien jakamisessa kertoo mitä todennäköisimmin siitä, minkä Miettinen ym. (2020) havaitsivat: Vuoroasuvien lasten vanhemmat eivät näe varsinaiselle elatusavulle tarvetta, sillä lapsi asuu kummankin vanhemman luona yhtä paljon. Kustannusten ja etuuksien jako vanhempien kesken voi lisäksi kertoa vanhempien halusta välttää perinteisiä lähi-/etävänhemman rooleja, jossa toinen on elatusvelvollinen ja toinen elatusavun saaja ja sen sijaan korostaa molempien vanhempien tasa-arvoisia rooleja. Vuoroasumisessa puhutaan usein yhteisvanhemmuudesta, joten saattaa olla, että vanhemmat pyrkivät myös taloudellisissa asioissa vanhempien väliseen tasa-arvoiseen asemaan.

“Emme maksa kumpikaan elatusmaksuja, lapsilisät jaetaan puoliksi, tuloeroista huolimatta. Äiti siirtää isälle puolet lapsilisistä.” V6

“Kumpikaan ei maksa elareita ja lapsilisä jaetaan puoliksi.” V43

Vastanneista usealla perheellä oli käytössä jokin hyväksi todettu käytäntö lapsen elatukseen, jonka voidaan vastausten perusteella varovaisesti tulkita helpottaneen vuoroasumista ja vanhemmuuden vastuiden jakamista eron jälkeen. Onnistuneiden käytäntöjen takana oli mainittu muun muassa molempien vanhempien hyvä elämänhallinta, riittävän vakaa taloudellinen tilanne ja taloudellinen vastuunkanto lapsen asioista, josta oli vanhempien kesken sovittu pääsääntöisesti yhdessä. Se, että molemmilla vanhemmilla on tahoillaan mahdollisuus taloudelliseen joustamiseen ja omavaltaisten hankintojen tekemiseen oli mainittu useassa kirjoituksessa lapsen elatusta ja kustannusten jakautumista helpottavana

seikkana. Kulujen jakamisen käytänteet voivat kertoa siitä, että vanhemmat pyrkivät tavoittamaan tietynlaiseen joustavuuden lapsen asioista sovittaessa.

”Elatusapua emme maksa mihinkään suuntaan. Kumpikin hoitaa omassa taloudessaan lapseen liittyvät peruskustannukset (ruoka, huonekalut, harrastevälineet ym) ja muut, esim. harrastus-, vaate-, puhelin ym. kustannukset jaamme puoliksi. Osa harrastusvälineistä hankitaan yhdessä, esim. sukset ja luistimet ja ne kulkevat lapsen mukana kodista toiseen, osan hankkii kumpikin vanhemmista itse, esim. polkupyörä ja se pysyy kodissa, johon se on hankittu. Lapsilisä tulee toisen vanhemman tilille ja sen käytämme yhdessä lapsen menoihin (esim. puhelinlasku, bussikortti, harrastusmaksut) tai jaamme puoliksi (toinen siirtää rahaa toisen tilille) riippuen kuukaudesta ja menoista. Budjetit hankittavista asioista ja harrastuksista päätämme yhdessä, riitaa rahasta ei ole koskaan ollut. Kummallakin vanhemmalla on varsin hyvät vuositulot, talous tasapainossa ja muutenkin elämänhallinta kunnossa.” V4

”Ei elatusmaksuja ja lapsilisät ovat menneet lasten yhteiselle tilille, josta maksetaan lasten kulut, loput jää heille säästöön. Isommista hankinnoista neuvotellaan yhdessä vanhempien kesken ja maksetaan yhdessä ja/tai lapsilisistä. Molemmat vanhemmat myös ostavat omilla rahoilla jos haluavat. Säästöjä on jäänyt ja nyt yhden lapsen täyttäessä 18 vuotta, saa mukavan säästön itselleen.” V19

Aiemman tutkimuksen mukaan vuoroasumiseen päätyvien perheiden vanhemmat ovat keskimäärin korkeammin koulutettuja ja hyvätuloisempia kuin muut eronneet vanhemmat. Lisäksi heidän keskinäiset välinsä ovat tyypillisesti paremmat kuin niillä vanhemmilla, joiden lapset eivät vuoroasu. (Steinbach 2019, 364.) Tämän tutkimuksen aineisto tukee havaintoa vanhempien hyvistä väleistä ja vanhempien keskinäinen yhteistyö näyttäytyy lapsen elatuksen näkökulmasta pääosin onnistuneena.

Vaikka vanhempien taloudellisesta tilanteesta ei kyselyssä pyydetty kertomaan tarkemmin, saatujen tulosten perusteella voidaan sanoa, että vastaajien puheessa korostuivat taloudelliset huolet melko harvoin. Sen sijaan aineistosta voidaan havaita viitteitä vanhemman taloudellisesta liikkumavarasta, sillä osa vastaajista kertoi erilaisista joustavista toimintatavoissa kulujen suhteen. Osa vanhemmista jakoi kuluja hyvin vapaamuotoisesti, esimerkiksi ”sinä ostit viimeksi, minä voin ostaa tällä kertaa” -tyyppisillä ratkaisuilla. Joustavat käytännöt ovat usein mahdollisia silloin, kun rahaa on riittävästi. Voidaan ajatella, ettei vanhemmalla tällöin ole ainakaan välitöntä pelkoa oman toimeentulonsa vaarantumisesta.

“Lapsen toisen vanhemman kanssa on helppo sopia asioista ja jakaa epävirallisesti esimerkiksi kausivaatekustannuksia ajatuksella ”sinä ostit viimeksi, minä voin ostaa nyt”. Tämä toimii meillä erinomaisesti, mutta täytyy ottaa huomioon, että välimme ovat todella hyvät ja molemmin puolin kunnioittavat.” V42

”Kustannukset liittyen lasten suurempiin hankintoihin, harrastuskuluihin, terveydenhoitokuluihin, päiväkotimaksuihin jne jakautuvat puoliksi vanhempien välillä. Kumpikin vanhempi hankkii itsenäisesti omaan kotiin tarpeelliset päivittäiset tarvikkeet lelut, vaatteet jne. Ulkovaatteet hankitaan yhdessä. Elatusapua ei ole käytössä. Lapsilisät menevät osittain päiväkotimaksuihin ja lasten tileille.” V46

Vanhempien taloudellisesta kyvykkyydestä kertoi osaltaan vastauksissa mainittu tilanne, jossa perhe oli päätenyt asumisessa siihen ratkaisuun, että lapsi jäi eron jälkeen asumaan yhteiseen kotiin, ja lapsen sijaan vanhemmat vuorottelivat koteja. Vanhempien kuvaamassa järjestelyssä jaettiin aiheutuneita kuluja niin ikään tasaisesti vanhempien kesken, eikä elatusmaksu maksettu puolin tai toisin.

”Vanhemmat vaihtavat kotia viikko-viikko, lapset pysyvät aina yhdessä kodissa. Asumisjärjestelyn takia erotrauma kaikille on pienempi, kulut pienemmät, ja arki ei muuttunut juuri yhtään. Asuntojen ja lasten kulut jaetaan tasan. Elatusapua ei siten ole tarvetta maksaa.” V51

Virallinen elatussopimus nähdään usein vanhemmalle taloudellisena turvana, koska se takaa maksun toteutumisen myös mahdollisissa ristiriitatilanteissa. Tästä näkökulmasta sopimuksen puuttuminen voi kertoa myös vanhempien halusta hoitaa raha-asiat ilman viranomaisten puuttumista, ja luottaa toistensa aikomukseen huolehtia lapsesta myös taloudellisesta näkökulmasta. Yhteisymmärrys lapsille maksettavien etuuksien käytöstä kertoo vanhempien välisen yhteistyön onnistumisesta ja keskinäisestä luottamuksesta.

5.1.2 Osittain yhteinen talous

Vuoroasuvien lasten vanhemmista osa jatkoi eron jälkeen edes osittain yhteistä taloutta ylläpitämällä yhteisesti lapselle pankkitiliä, jonka avulla vanhemmat hoitivat elatukseen

liittyviä maksuja tai kustannuksia. Yhteiselle tilille vanhemmat siirsivät sovitun summan rahaa kuukausittain. Käytännössä järjestely toimi useasti siten, että tililtä otettiin rahaa lapselle tarkoitettujen menojen kattamiseen tasaisesti, riippumatta siitä kummalle vanhemmalle kustannus osui. Elatusvastuu jakautui edelleen näin ollen tasaisesti, sillä vanhemmat ilmoittivat lisäävänsä tilille yhtä suuren summan rahaa. Vastauksista kävi ilmi, että vanhemmat olivat valitsemaansa järjestelyyn tyytyväisiä.

”Elatusmaksuja ei ole. Sen sijaan laitamme lapsen isän kanssa yhteiselle tilille kuukausittain sovitun summan rahaa. Tililtä maksetaan harrastuksia, lääkärikuluja ja isompia hankintoja. Vaatteet ja muut kulut molemmat hoitavat itse.” V37

”Lasten kulut jakautuvat tasan. Lapsien kuluille on tili jonne molemmat vanhemmat siirtävät saman summan rahaa kuukausittain. Samalle tilille maksetaan myös lapsilisä. Tililtä kustannetaan mm. harrastukset, vaatteet, harrastusvälineet, lääkärikulut, lääkkeet, ja vitamiinit. Tämä ratkaisu on koettu toimivaksi vanhempien tulojen ollessa lähes samansuuruiset.” V33

Yhteisen talouden ylläpitäminen vaatii vanhemmilta keskinäistä luottamusta ja viittaa aiempien havaintojen tavoin siihen, että vuoroasuvien lasten vanhempine keskinäiset välit ovat muita eronneita vanhempia paremmat. Voidaan ajatella, että osittain yhteistä taloutta ylläpitävät vanhemmat priorisoivat rahan sijaan arjen sujuvuutta. Vastausten perusteella yhteistä tiliä ylläpitävät näyttäisivät päässeen hyvin yhteisymmärrykseen lapsen liittyvistä taloudellisista asioista, kuten lapselle tehtävistä hankinnoista ja muusta rahan käytöstä. Tämän lisäksi konsensus näyttäisi löytyneen tilille siirrettävästä summasta, jolla vanhemmat osallistuvat kuukausittain lapsensa elatukseen muiden päivittäisten tarpeiden lisäksi.

”Lasten kulujen hoitaminen on onnistunut hyvin, koska meillä oli jo alkuperäisen perheen aikana heidän harrastus- ja muille menoilleen tarkoitettu yhteinen tili, ja sitä on käytetty eron jälkeenkin niin että kumpikin laittaa tasasumman tilille kuukausittain. Tuolta tililtä maksetaan arkimenojen (ruuat yms perus kotimenot) ulkopuoliset kulut riippumatta siitä, kumman vanhemman luona ne syntyvät.” V5

”Meillä ei makseta elatuksesta toiselle mitään, molemmat vastaa lasten sisävaatteista ja ruuasta omassa kotona. Ulkovaatteet, harrastukset ja harrastusvälineet maksetaan puoliksi lapsilisillä ja samalla summalla mitä kuussa laitetaan lasten yhteistilille. Sieltä menee myös puhelinlaskut ja vakuutukset.” V25

Kuten aiemmissakin suomalaistutkimuksissa on todettu, vuoroasuvien lasten vanhemmat suosivat kulujen keskinäistä jakamista virallisen elatusavun maksamisen sijaan (Miettinen ym. 2020; Haapanen ym. 2024). Tähän tutkimukseen osallistuneiden perheiden kuvaamat käytännöt heijastavat todennäköisesti aiempien tutkimusten mukaan heidän taloudellista tilannettaan, joka mahdollistaa nämä epäviralliset ja joustavat järjestelyt. Voidaan olettaa, ettei elatusapu ole kyselyyn osallistuneille perheille esimerkiksi yhtä kriittinen tulonlähde toimeentulon kannalta, kuin se aiemman tutkimuksen mukaan on esimerkiksi yksinhuoltajaäideille (Hakovirta ym. 2022). Saadut tulokset tukevat aiempia havaintoja siitä, että elatusavun maksaminen on harvinaisempaa hyvätuloisten vanhempien keskuudessa. (Haapanen ym. 2024.)

5.2 Elatusvastuun jakautuminen vanhemman taloudellisen tilanteen mukaan

Elatusvastuu lapsesta jakautui joissain vuoroasuvissa perheissä ainakin osittain perustuen vanhemman taloudelliseen tilanteeseen, sillä osa vastaajista kertoi käytänteistä, jotka perustuivat pääpiirteittään vanhempien välisiin tuloeroihin. Elatusvastuun jakautuminen vanhemman taloudellisen tilanteen mukaan tarkoitti käytännössä joko sitä, että toinen vanhempi maksoi suuremman osan lapsen kuluista tai sitä, että parempituloinen vanhempi maksoi toiselle elatusapua. Joissain tapauksissa elatusapua maksava vanhempi osallistui vielä elatusavun lisäksi erinäisiin arjen kuluihin. Osalla kulujen jakamisen käytänteet olivat hyvin vapaita. Vapaat ja sovittavissa olevat elatuskäytänteet, kuten aineisto-otteessa, kuvaavat hyvin elatuksen arkipäiväistymistä ja toisaalta vanhempien mahdollista pyrkimystä oikeudenmukaisuuteen raha-asioissa.

“Kustannuksista kumpikin huolehtii omalla viikolla itse, isommat jutut sitten sovittu miten kummalla varaa” V10

5.2.1 Tulotasoon perustuva kulujako

Osa vastaajista ilmoitti, että parempituloinen vanhempi maksaa lapsen elatuksesta isomman osan tai esimerkiksi toistuvasti jotkin lapsen tietyt kulut. Vastauksissaan vanhemmat eivät raportoineet sitä, oliko ratkaisun tueksi laadittu mitään virallisia laskelmia elatukseen tai elatuskykyihin liittyen. Kustannusten jakautumista vastaajat perustelivat useimmiten vain vanhempien välisillä tuloeroilla. Tällaisissa käytänteissä elatusvastuun jako muuttuu dynaamiseksi, eli informaali elatusapu saattaa muuttua lapsen iän tai hankintojen tarpeen mukaan.

“Elatusmaksuja ei ole ikinä maksettu puolin eikä toisin, menot on tasattu ja usein lasten isät ovat kustantaneet isompia hankintoja, koska heillä on suuremmat tulot. Vaatteet ovat olleet molemmissa osoitteissa omat ja siinä osoitteessa hankittuja. Nuorimmaisen vaatteet olen nyt lapsen kasvettua hankkinut pääasiassa minä. Vakuutusmaksut ja lapsen kasvaessa myös puhelinlaskut ovat olleet isän hoidossa..” V30

”Elareita ei meillä ole. Lapsen ns. yhteiset hankinnat maksamme puoliksi (ulkovaatteet, puhelin tms. mikä kulkee kotien välillä). Minä ostan ja isä siirtää summasta puolet minulle takaisin yleensä samoin tein. Isä maksaa lapsen vakuutuksen ja puhelinliittymän, on itse ilmoittanut, että se on hänelle ok (hänellä muutama tuhat euroa korkeampi palkka kuin minulla).” V24

Vastuu lapsen elatuksesta jakautui näissä tilanteilla ikään kuin vapaaehtoisesti suhteessa vanhempien tuloihin. Voidaan tulkita, että vanhemmat soveltavat intuitiivisesti elatuksessa lainmukaista lähestymistapaa, jossa elatusvastuuta jaetaan vanhempien kesken elatuskyvyn mukaisesti. Parempituloisen vanhemman vapaaehtoinen sitoutuminen suurempaan osuuteen saattaa kertoa siitä, että vanhempi kokee moraalisesti, että on oikein kantaa taloudellista vastuuta tilanteessa toista vanhempaa enemmän.

5.2.2 Tulotasoon perustuva elatusapu

Vaikka valtaosa tutkimukseen vastanneista vanhemmista jakoivat kuluja vapaamuotoisesti keskenään sovituilla käytänteillä, osa vanhemmista olivat sopineet kuitenkin summallisesta elatusavusta joko keskenään, lastenvalvojan vahvistamalla sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä. Vastaajista, jotka ilmoittivat käyttävänsä summallista elatusapumaksua,

mainitsivat ratkaisun perustuneen niin ikään vanhempien välisiin tuloeroihin. Tilanteissa, joissa vanhemman elatuskykyjen suhde korostui, voivat aiemman havainnon tapaan kertoa vanhempien halusta noudattaa käytäntöä ”joka on laillisesti oikein”. Tämän taustalla saattaa olla vanhempien pyrkimys oikeudenmukaisuuteen sen sijaan, että pyrittäisiin yksinkertaisiin elatuksen tasajako-ratkaisuihin vanhempien välillä.

”Meillä on toisen vanhemman kanssa merkittävä tuloero ja näin ollen hän maksaa elatusmaksua lapsista. Tämä on loogista siksin, että minä hoidan lähes kaikki lapsiin liittyvät suuret kulut, esim. harrastukset, vakuutukset, vaatehankinnat jne. Molemmat toki hoitavat omien viikkojensa elatuksen muuten.” V28

”Kulut menevät niin, että exä maksaa minulle elatusmaksua ja saan lapsilisän. Sillä maksan tytön harrastukset, vaatteet jne. Isä ostaa myös joskus esim. vaatteita tyttarellemme.” V34

Aiemmissa elatusta koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että vanhempi voi maksaa informaalia elatusapu arjessa myös formaalin elatusavun lisäksi (Sariscsany ym. 2019). Myös tähän tutkimukseen vastasi vanhempia, joilla käytänne oli vastaavan kaltainen. Toinen, useimmiten parempituloinen vanhempi maksoi lapsesta elatusapua ja sen lisäksi osallistui vielä lapsen kuluihin. Erityisesti tämä näkyi 'isojen hankintojen' tai kiinteiden kuukausittaisien maksujen (kuten vakuutusten tai harrastusten) kohdentamisena sille vanhemmalle, jolla katsottiin olevan parempi maksukyky.

”Kustannukset jaetaan niin, että isä parempituloisena maksaa äidille elatusmaksuja ja lasten harrastuskustannukset kokonaan.” V16

”Saan elatusavun vähimmäismäärän ja isommat ostokset jaetaan suurin piirtein puoliksi. Ei siitäkään erimielisyyksiä. Toisaalta jo yhdessä asuessa ollut hyvin samanlainen rahankäyttömentaliteetti, joten sitä on ollut helppo jatkaa. Saan myös yli 18v vuotiaasta vielä elatusavun, koska hän asuu vielä n. vuoden kotona toisen asteen opintojen ajan.” V48

Aineisto osoittaa, että osa vanhemmista pyrki lapsensa elatuksessa ainakin osittain lain mukaiseen järjestelyyn, jossa parempituloinen vanhempi maksoi enemmän lapsen kuluja tai maksoi lapsesta elatusapua toiselle vanhemmalle. Havaittiin, että elatusapu ja lapsen kustannusten jakaminen eivät ole vanhempien kesken toisiaan poissulkevia toimintatapoja,

vaan ne voivat myös täydentää toisiaan. Saattaa olla, että vuoroasuvissa perheissä elatusvastuuta hahmotetaan kokonaisuutena, jossa järjestelmä luo toiminnalle pohjan, kun taas vanhempien välinen yhteistyö ja tilannekohtainen joustavuus vastaavat lapsen arjen muuttuviin taloudellisiin tarpeisiin.

5.3 Elatusvastuun epätasainen jakautuminen tai kokemus sen laiminlyönnistä

Tiedetään, että huomattava osa yksinhuoltajaäideistä jää vaille lasten isän maksamaa taloudellista tukea (Hakovirta ym. 2022). Tässäkin tutkimuksessa vanhemmat kertoivat tilanteista, joissa elatusvastuu lapsesta jakautui epätasaisesti ja/tai osa koki toisen vanhemman jopa laiminlyöväen elatusvastuutaan. Kokemukset epäonnistuneista käytänteistä tiivistyivät kahteen luokkaan: Toinen vanhempi kustansi lapsesta aiheutuvia kuluja selkeästi toista enemmän tai vanhempi kieltäytyi maksamasta elatusapua tai ottamasta osaa lapsen kustannuksiin.

“Kumpikaan ei maksa toisilleen mitään elatusapuja. Äiti hoitaa vaatteet ja huvit ja harrastukset. Isä, mitä haluaa jos jaksaa. Puhelinlasku puoleksi.” V9

”Isä ei ole koskaan maksanut elatusta vaikka sellainen sovittukin, kela maksaa ja perii isältä. Lähivanhempi maksaa kaiken ja huolehtii ylipäättään kaiken, puhelinkulut, vaatteet, virastoasiat, harrastukset, bussikortit jne.” V11

5.3.1 Epätasapainoinen kulujako

Vaikka valtaosa vastaajista koki lapsen elatukseen liittyvät käytänteet reiluiksi ja toimiviksi, osa vanhemmista kuvasi tilanteita epäoikeudenmukaisiksi. Vastauksissa tuotiin esiin muun muassa kokemuksia vanhemman epärehellisydestä ja siitä, että elatusvastuu jakautui epätasaisesti vanhempien välillä. Yleistä oli, että toinen, yleensä lähivanhempi, maksoi lapsen kustannuksia toistuvasti toista vanhempaa enemmän. Tilanteeseen liittyi useasti se, että lähivanhempi sai lapsen lapsilisän käyttöönsä. Vaikka lapsilisä ei kattaisikaan esimerkiksi lapsen harrastuskuluja, nämä jäivät lapsilisää saavan vanhemman maksettavaksi.

Huomattiin, että elatusvastuu jäi joissain tapauksissa suuremmaksi osaksi lähivanhemmalle, tai sille, ketä kantoi pääasiallisen huolen lapsen arjen sujumisesta esimerkiksi lapselle

tehtävien hankintojen näkökulmasta. Epätietoisuus esimerkiksi lapsen vaatekoosta tai harrastusmaksujen eräpäivistä saattoi synnyttää tilanteen, joissa toinen vanhempi jätti osallistumatta näihin kustannuksiin, koska ei alun perin ollut mukana tekemässä ostoksia tai laskut harrastuksesta eivät olleet osoitettu hänelle.

“Kustannukset jaetaan niin, että äiti, jolla lapset on kirjoilla, saa lapsilisät ja hän kustantaa kaikki lasten harrastukset, vaatteet jne. Tämä ei varsinaisesti lasten kasvaessa ole kannattava ratkaisu.” V41

“Pelkästään lapsilisät millä minä kustannan poikien kulut, 16v kohdalla ei tule mitään isän puolelta valitettavasti.” V20

On mahdollista, että tämän kaltaisissa tilanteissa toinen vanhempi arvioi lapsilisän riittävyyttä siten, ettei sen lisäksi tarvitsisi osallistua erinäisiin arkisiin lapsen elatuksesta johtuviin kustannuksiin. Vastajat kertoivat, ettei lapsilisä välttämättä riittänyt kattamaan kaikkia niitä kustannuksia, joita vanhemmalle lopulta kohdistui. Vastauksissa kävi ilmi myös päinvastainen asetelma. Kun lapsilisä maksettiin yhdelle vanhemmalle, eikä sitä jaettu vanhempien kesken, nousi kokemus siitä, ettei elatusvastuu jakaudu tasaisesti, koska lapsilisän saava vanhempi pystyi ”helpottamaan” kulujaan kuukausittain. Esiin nousut ongelma lapsilisään liittyen on myös sosiaaliturvaa tarkastelevissa tutkimuksissa havaittu. Niin kansainvälisesti, kuin Suomessakin vuoroasuminen huomioidaan sosiaaliturvaan liittyvissä etuuksissa vielä toistaiseksi melko epäjohdonmukaisesti. (Haapanen & Hakovirta 2020.)

”Olemme sopineet, että jaamme lapsiin liittyvät kustannukset tasan. Emme käytä elatusapua, vaan kustannukset jaetaan suoraan lasten tarpeiden mukaan. Mikä on epätasa-avosta mielestäni on se, että äiti saa lapsista korotettua lapsilisiä, koska lapset ovat kirjoilla hänen luonaan. Itse en saa mitään, vaikka hoidamme saman verran lapsia. Äiti ei suostu jakamaan rahoja kanssani, koska perustelee että tekee ”metatöitä” enemmän kun minä kuulemma” V17

Vastauksissa käy ilmi myös, että vanhemmat saattoivat sietää tietynlaista taloudellista epäoikeudenmukaisuutta osittain myös siksi, että he pystyisivät säilyttämään sovinnon entisen kumppaninsa kanssa lapsen asioista. Osa vastaajista kertoi, että eivät edes halua ottaa asiaa

välttämättä puheeksi toisen vanhemman kanssa. Tiedetään, että elatustuki turvaa lapsen elatusta kaikissa tuloluokissa, mutta sen rooli on kaikista keskeisin pienituloisissa kotitalouksissa. (Haapanen & Hakovirta 2019). Epäselvät tilanteet elatusasioissa saattavat vaikuttaa toisen vanhemman taloudelliseen tilanteeseen negatiivisesti ja samalla lapsen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan saattaa vaarantua. Vanhempi, joka ei saa hänelle mahdollisesti kuuluvaa elatusapua, voi joutua hakemaan tilanteessa esimerkiksi sosiaaliturvaetuuksia, kuten asumistukea turvatakseen toimeentulonsa. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tilanne on hankala: miten lapsen oikeus elatukseen ensisijaisesti elatusvelvolliselta vanhemmalta voidaan turvata paremmin näissä tilanteissa?

“Kaksi lasta vuoroviikoin vanhemmilla. Lähivanhempi (äiti) saa lapsilisät ja maksaa kaiken, vaatteet, puhelinlaskut, harrastukset ym. Etävanhempi (isä) kieltäytyy elatusmaksuista ja lasten kustannuksiin osallistumisesta vedoten siihen, että lähivanhempi saa lapsilisät ja se riittää. Minä (äiti/lähi) en ole jaksanut lähteä oikeustaistoon elareista, vaikka minimipalkkaisena sen varmasti saisin.” V39

“Koen tilanteen kyllä taloudellisesti epäreiluksi, koska kustannan lasten harrastukset ja suurimman osan vaatteista sekä hoidan kaikki harrastusten kulkemiset myös niillä viikoilla kun lapset ovat isällä. Tilanne on oikeastaan se, että minä kustannan lasten elämän perustarpeita ja isä kaikkea kivaa, mikä häntä sattuu huvittamaan. Kustansin kaiken myös silloin kun asuimme vielä yhdessä. Isällä tämä ei olisi rahasta kiinni, mutta heti jos puhutaan rahasta, tulee riita ja hän ajattelee minun olevan vain hänen rahojensa perässä.” V35

Näyttäisi siltä, että lapsilisää käytetään todennäköisesti joissain tapauksissa korvaamaan elatusapua ja näin ollen vanhempi saattaa irrottaa tämän varjolla itsensä osallistumasta erinäisiin lapsen kuluihin, vaikka todellisuudessa kustannukset olisivat korkeammat, kuin saatu lapsilisä. Tämän ongelman esiin tuomisen sijaan osa vanhemmista välttää vanhempien välistä konfliktia, jotta säilyttäisi rauhan toisen vanhemman kanssa.

5.3.2 Elatusavun maksamisesta kieltäytyminen

Aineistosta nousi esiin myös tilanteita, jossa toinen vanhemmista oli kieltäytynyt elatusavun maksamisesta. Vanhempi saattoi siten tahallaan tai tahattomasti jätti ainakin osittain elatusvastuustaan huolehtimatta. Elatusvastuun laiminlyönti näyttäytyy aineiston perusteella usein passiivisena kieltäytymisenä osallistua yhteisiin lapsen kuluihin. Tätä ilmiötä on

suomalaisessa tutkimuksessa kuvattu yhdeksi eron jälkeisen taloudellisen väkivallan muodoksi (Kaittila & Hakovirta & Kainulainen 2022). Elatusavun maksamisesta kieltäytymisen taustalla oli esimerkiksi näkemuserot lapsen elatuksen tarpeesta, toisen vanhemman elatusvastuun pakoilu, vanhemman huono taloudellinen tilanne tai vanhemman epärehellisyys raha-asioissa. Osalla vastaajista tilanteet näyttivät vastausten perusteella vaikuttaneen negatiivisesti yhteisvanhemmuuden toteuttamiseen käytännössä.

”Elatusmaksuja meillä ei ole, koska isän mielestä ei ole hänen vika että minä tienaan vähemmän. Meillä isän kanssa hyvät välit, joten en lähtenyt tästä tappelemaan” V23

”Alkuun yritimme lastenvalvojalla sopia elatuksesta, mutta isä yrittäjä ja keplotteli tulonsa, vähensi töitään yms joten ei olla päästy sopuun realistisesta elatusmaksusta. Oikeusavustajan kautta lähdin ajamaan asiaa elatusmaksuissa ja prosessi edelleen kesken. Saan lapsilisät ja Isä maksanut nyt kuitenkin suullisesti sovittua summaa siihen asti kun käräjäoikeuden päätös tulee ja prosessi saadaan etenemään” V14

Elatusavun maksamisesta kieltäytyminen, joka perusteltiin sillä, että ”isän mielestä ei ole hänen vika että minä tienaan vähemmän” kertoo siitä, ettei vanhempi välttämättä näe elatusvastuuta ensisijaisesti lapsen oikeutena, vaan liittyy sen ennemmin irralliseksi vanhempien väliseksi asiaksi. Samaan aikaan toinen vanhemmista saattaa jättää vaatimatta toiselta osuuttaan suojellakseen vanhempien keskinäisiä välejä. Se ei aseta pelkästään vanhempaa taloudellisesti eriarvoiseen asemaan, vaan aiheuttaa mahdollisesti tilanteen, joka on erityisen haitallinen lapsen edun toteutumisen kannalta.

”Olemme sopineet, että toinen vanhempi maksaa toisen lapsen kulut: puhelimen, vakutuukset, harrastukset. Itse oletin sopimuksesta, että koskee myös talvivaatteita yms mitä ei ole mielestäni mitään järkeä hommata kaksia, mutta lasten isä ei ollut samaa mieltä. Isä varakkaampana hyödynsi aika selvästi sitä, että en voi jättää lasta vaille talvikenkiä jos pakkasta on jo - isälle se ei ollut ongelma, että lapsella ei ole toppavaatteita. ... selitin, että mun mielestä ei ole ihan reilua, että mä maksan kaikki hänen vaatteensa, etenkin kun lapsikin tietää isän olevan hyvin varoissaan. Haalii vuosittain uusia sijoitusasuntoja ja remppaa niitä, mutta ei suostu ostamaan lapselleen lapselle mieleisiä talvikenkiä, jos ne maksaa 30e tai enemmän.” V49

”Lastenvaljolla elatusmaksua määrätessä sovimme, lastenvalvojan ehdotuksesta, että elatusmaksut kattaisivat peruselämisen (ruoka, asuminen, arkivaatteet ja

puhelinlasku) ja isommista hankinnoista (esim. urheiluvälineet, puhelin jne) ja niiden jakamisesta vanhemmat (joilla kokolailla saman suuruiset tulot) sopivat erikseen. Tämä kävi molemmille. Vuosien aikana lähivanhempana kaikki polkupyörän ja puhelimen ostosta ovat jääneet minun hankittavaksi, koska etävanhemmalla tuntuu aina olevan 4 euroa tilillä ja seuraavaan palkkapäivään 2 viikkoa. Elän itsekin palkasta palkkaa ja näitä hankintoja, joita on ollut pakko hankkia, olen joutunut maksamaan luottokortilla. Haaveilen siitä ajasta, kun lapset ovat omillaan ja luottokortin (ja asunovelan) saldo näyttää nolaa. Kyllä tämä tästä.” V27

Aineistosta nousi esiin myös tilanteita, joissa elatusvastuun epäonnistunut jakaminen oli ajanut vanhemmat keskinäiseen konfliktiin. Toisen vanhemman epärehellisyys tai haluttomuus osallistua lapsen kustannuksiin johti siihen, että ratkaisua elatusasioihin haettiin viranomaisen avustuksella tai oikeusteitse. Joissain tapauksissa taloudellinen vastuu jakautui niin epätasaisesti, että vuoroasuminen asumisratkaisuna kävi taloudellisesti raskaaksi toiselle vanhemmalla, mikäli hän joutui ylläpitämään yksin lapsen elintasoja kahdessa kodissa ilman riittävää taloudellista tukea.

Tutkimusaineisto kertoo, että taloudellinen vastuu ja arjen hoivavastuu lapsesta kulkevat usein käsi kädessä. Taustalla on hoivavastuun perinteisesti sukupuolittuneet roolit, joissa äidin rooli usein korostuu. Kokemukset elatusvastuun epätasaisesta jakautumisesta kertovat, ettei vuoroasuminen poista ongelmia, joita elatusvastuun jakamiseen liittyy. Päinvastoin vuoroasumisen ja elatusvastuun jakamiseen liittyy useampia edellä mainittuja ongelmatilanteita.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten vanhemmat kuvaavat vanhempien elatusvastuu jakautumista lapsen vuoroasuessa. Tässä luvussa kokoan yhteen tutkimukseni keskeiset tulokset. Pohdin johtopäätöksissä mitä tutkielmani tulokset tarkoittavat laajemmassa tarkastelussa ja peilaan saamiani tuloksia aiempaan tutkimukseen aiheesta. Lopuksi arvioin tutkimuksen luotettavuutta ja rajoitteita, sekä esitän ehdotuksia jatkotutkimusaiheiksi. Analyysini perusteella vuoroasuvien perheiden elatusjärjestelyt elatusvastuun näkökulmasta voidaan jakaa kolmeen tyyppiin: elatusvastuun tasaiseen 50/50-jakoon, elatusvastuun jakoon vanhemman elatuskyvyn perusteella sekä elatusvastuun epätasaiseen jakautumiseen tai kokemuksiin laiminlyönneistä.

Tutkimukseen osallistuneista vuoroasuvien lasten vanhemmista suuri osa vastaajista ilmoitti jakavansa niin lapsen kustannuksia kuin hänelle myönnettyjä etuuksia tasan vanhempien välillä. Virallinen elatusapu maksettiin vuoroasumistilanteissa harvemmin. (esim. Miettinen 2020; Haapanen & Hakovirta 2024) ja vanhemmat luottavat suullisesti sopimaansa. Saadut tulokset heijastavat kenties vanhempien pyrkimystä välttää perinteisiä lähi- ja etävanhemman rooleja ja sen sijaan korostaa kummankin vanhemman tasa-arvoista asemaa vuoroasuvan lapsen vanhempana.

Erilaisia kuluja ja etuuksia jaettiin arjessa tyypillisesti siten, että vanhempi vastasi esimerkiksi ruokamenoista omalla luonapidollaan ja isommat hankinnat, kuten harrastusmaksut tai vakuutukset jaettiin vanhempien kesken puoliksi. Vaikka toinen vanhempi teki edellä mainittuja isompia hankintoja itsenäisesti, kulut tasattiin siitä huolimatta jälkikäteen. Etuuksista tavallisimmin lapsilisä joko puolitettiin suoraan vanhempien kesken tai se käytettiin yhteisiin kuluihin kuten esimerkiksi päiväkotimaksuihin suoraan.

Osa vanhemmista ylläpiti eron jälkeenkin yhteistä pankkitiliä lapsen kuluja varten. Tämän käytänteen omaavista vastaajista useimmat ilmoittivat vanhempien siirtävän tilille kuukausittain rahaa saman summan. Tililtä maksettiin keskitetysti esimerkiksi harrastukset, lääkärikulut ja vakuutukset. Järjestely koettiin toimivaksi, ja sitä perusteltiin useasti vanhempien samansuuruisilla tulotasoilla. Yhteistyö ja luottamus korostuivat eritoten yhteistä taloutta ylläpitävien keskuudessa. Onnistunut kustannusten jako korreloi siis hyvien välien, keskinäisen luottamuksen ja tyypillisesti vakaan elämänhallinnan kanssa. Kustannuksia jakavien vastaajien kertomuksissa korostui useasti taloudellinen joustavuus, joka viittasi

siihen, mitä aiempi tutkimus on tuonut esiin: vuoroasumista toteuttavien lasten vanhemmilla on usein keskimääräistä parempi taloudellinen tilanne (Miettinen ym. 2020). Näin ollen elatusapu ei myöskään ole heille yhtä kriittinen toimeentulon lähde, kuin esimerkiksi yksinhuoltajille.

Tulokset antavat meille varovaisesti myös viitteitä siitä, miten vanhempien keskenään sopimat taloudelliset käytännöt täyttävät sosiaaliturvajärjestelmän aukkoja vuoroasumistilanteissa, joissa Suomen nykyinen perhepolitiikka ja lainsäädäntö ei välttämättä kohtaa arjen vaatimuksia (esim. Haapanen & Hakovirta 2020).

Automaattisen tasajaon sijaan osa vastaajista ilmoitti jakavansa elatusvastuuta vanhempien kesken elatuskykyjensä mukaisesti. Käytäntö viittasi vanhempien pyrkimyksestä hoitaa taloudellisia asioita oikeudenmukaisesti. Elatuskyvyn mukainen kustannusten jako muistuttaa myös juridista lähtökohtaa elatusavun määräytymisen periaatteista, vaikka ratkaisut olisivatkin vanhempien kesken epävirallisia. Monissa perheissä oli sovittu siten, että korkeamman tulotason omaava vanhempi otti vapaaehtoisesti suuremman taloudellisen vastuun lapsen kustannuksista. Parempituloinen vastasi tyypillisesti esimerkiksi suuremmista hankinnoista. Mielenkiintoista oli, ettei ratkaisuja välttämättä perustettu virallisiin laskelmiin, vaan vanhempien omaan kokemukseen siitä, mikä on reilua.

Vaikka vuoroasumisessa elatusavun maksaminen oli yleisesti tarkasteltuna harvinaisempaa, osa vanhemmista käytti kuukausittaista elatusapua tasapainottaakseen tuloeroista johtuvaa taloudellista epätasapainoa. Osa vanhemmista oli sopinut elatusavusta virallisesti ja osa oli sopinut asian keskenään. Tutkimuksessa havaittiin lisäksi, ettei elatusapu ja kustannuksiin osallistumien ole toisiaan poissulkevia, vaan ne voivat myös käytäntöinä täydentävät toisiaan. Osa vastaajista ilmoitti parempituloinen vanhemman maksavan säännöllistä elatusapua ja tämän lisäksi osallistuvan vielä esimerkiksi isompiin hankintoihin. Tulokset kertovat siitä, miten osa vanhemmista hahmottaa elatusvastuuta kokonaisuutena, jota virallinen järjestelmä ohjaa, ja vanhempien välinen yhteistyö täydentää.

Taloudellisen tasapuolisuuden ja elatuskyvyn tai kulujen tasaisen jaon lisäksi tutkimus osoitti, että taloudellinen vastuu jää edelleen joissain perheissä pääosin yhden vanhemmat harteille. Kokemukset elatusvastuun epäoikeudenmukaisesta jakautumisesta kertovat edelleen siitä, että hoivavastuu ja sitä kautta myös taloudellinen vastuu lapsesta on yhä jokseenkin sukupuolittunutta. Yleisin epätasaisen jaon muoto on tilanne, jossa toinen vanhempi (usein lähivanhempi) vastasi suurimmasta osasta lapsen kuluja. Toinen vanhempi saattoi vetäytyä

kuluista vedoten siihen, että lähivanhempi sai lapsen lapsilisän. Todellisuudessa lapsilisä ei riittänyt välttämättä kattamaan erinäisiä kuluja, kuten harrastusmaksuja. Metatyön, kuten vaatteiden oston lisäksi sama vanhempi päätyi usein myös kulujen maksajaksi, koska toisella vanhemmalla ei ollut tietoa tai hän ei alun perinkään ollut aloitteellinen kyseisten hankintojen suhteen.

Aineistosta nousi esiin myös tapauksia, joissa elatusvastuuta välteltiin tietoisesti. Erinäisiä perusteluita kuluihin osallistumisesta kieltäytymiselle ei juuri noussut esiin, mutta aineiston perusteella voidaan olettaa, että vanhemmat näkevät usein elatusvastuun lapsen oikeuksien sijaan vanhempien välisenä asiana. Aineistosta nousi esiin vanhempien taloudelliset haasteet ja kokemus esimerkiksi toisen vanhemmat epärehellisydestä tuloihin liittyen. Monet vanhemmat pyrkivät välttämään konfliktia ja näin ollen sietivät taloudellista vääryyttä säilyttääkseen sovinnon toisen vanhemman kanssa. Epärehellisyys ja haluttomuus osallistua kuluihin vaikuttivat heikentävän entisestään vanhempien välistä yhteistyötä. Elatusvastuun välttely saattaa johtaa siihen, ettei lapsen etu toteudu tai vastuu siirtyy vanhemman sijaan yhteiskunnan kannettavaksi.

Tämän tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa olen pohtinut etenkin aineistoa, sen kokoa ja edustettavuutta sekä valitun metodologian rajoitteita. Aineistoina tutkimuksessa oli 53 vastaajan kirjoitus, jossa he kertoivat, miten kuluja oli perheissä jaettu. Vastausmäärältään 53 kappaletta on hyvä ja kattava määrä. Aineistoa voidaan tyypillisesti pitää riittävänä, kun se saavuttaa saturaation eli kylläntymispisteen, jolloin uudet tapaukset eivät enää tuota tutkimusongelman kannalta uutta tietoa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Saturaatiosta huolimatta tuloksia ei voida suoraan yleistää koskemaan kaikkia vuoroasuvia perheitä, sillä aineisto on liian pieni tilastolliseen yleistämiseen. Tulokset tarjoavat kuitenkin kattavan kuvauksen vuoroasuvien perheiden elatusvastuusta ja käytänteistä niiden taustalla.

Tulosten tulkinnassa on huomioitava aineiston vastanneiden henkilöiden homogeenisuus, sillä he edustivat pitkälti samaa sukupuolta ja ikäryhmää. Vastaajat olivat lähes kaikki naisia, jonka vuoksi tutkimus ei välttämättä kata kaikkia ilmiön kannalta keskeisiä näkökulmia, sillä se jättää esimerkiksi isien kokemukset kertomatta.

Tutkimuksen aineisto kerättiin kirjoituspyynnöllä, joka on voinut vaikuttaa pyyntöön vastanneiden itsevalikoitumiseen. Kirjoituspyyntöön on saattanut vastata sellaiset henkilöt, joilla on aiheesta vahva kokemus tai mielipide. Tätä kutsutaan itsevalikoitumiseksi, ja se voi vaikuttaa siten, että aineisto painottuu tiettyyn suuntaan. Tällöin vaarana on, ettei aineisto

edusta kaikkien ääntä, esimerkiksi niiden, joiden kokemus vuoroasumisesta on neutraali. Aineiston itsevalintaan liittyy myös aineistonkeruu ja se, missä kirjoituspyyntöä mainostettiin. Aineiston keruussa käytetyt sosiaalisen median kanavat vaikuttavat todennäköisesti tuloksiin. Koska kirjoituskutsua jaettiin erilaisilla perhe- ja parisuhdeteemaisilla sivustoilla, voidaan olettaa, että vastaajat olivat ennalta orientoituneet tutkittavaan aiheeseen. Aiempi kiinnostus voi heijastua heidän vastauksissaan ja näkemyksissään.

Kirjoituspyynnössä vastaajat saavat vapaasti ilmaista asiansa. Se asettaa aineiston tulkinnalle kuitenkin haasteita, kun asioita ei voida jälkikäteen tarkentaa. Toisin kuin haastattelussa, kirjoituspyyntöaineistossa tutkijan ei ole mahdollista esittää lisäkysymyksiä, vaan tutkijan oma tulkinta korostuu analyysin tekovaiheessa. Vaikka analyysi tehtiin aineistolähtöisesti, tutkija on tehnyt analyysissä keskeiset valinnat ja näin ollut tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Tutkijana aiempi tietämykseni sekä työkokemukseni perheoikeudellisissa palveluissa ovat saattaneet ohjata esimerkiksi analyysiyksiköiden valintaa.

Tutkielmani aihe on Suomessa toistaiseksi vielä melko vähän tutkittu, jonka vuoksi vuoroasumista ja yleisesti perheoikeudellisia palveluita koskevalle tutkimustiedolle on selkeä tilaus. Yleistyneiden erojen vuoksi lasten asumista, huoltoa ja elatusta koskevat ratkaisut puhuttavat niin perheitä kuin heidän kanssaan työskenteleviä asiantuntijoita esimerkiksi hyvinvointialueilla, järjestöissä ja tuomioistuimissa. Etenkin sosiaalityötä tekevät ja alaa opiskelevat tarvitsevat lisää tietoa eroperheiden kanssa tehtävästä työstä ja lainsäädännöstä niiden taustalla. Myös sosiaaliturvaa ja yleistynyttä vuoroasumista koskevaa tutkimusta tarvitaan lisää, jotta kuten Haapanen & Hakovirta (2020) ovat osoittaneet, sillä vuoroasumista tunnustetaan etuusjärjestelmässämme vielä hyvin epäjohdonmukaisesti tai ei lainkaan. Yleistynyt vuoroasuminen ja siitä saadut tutkimustulokset tulee ottaa huomioon tulevaisuuden suomalaisessa perhepolitiikassa.

Tarkempia jatkotutkimustarpeita on esimerkiksi vanhempien kokemukset lastenvalvojan palveluista Suomessa. Tutkimusta tarvitaan esimerkiksi siitä, tunnistavatko vanhemmat eropalvelut osana muita sosiaalipalveluita ja miten he esimerkiksi kokevat asioinnin lastenvalvojalla. Nimenomaisesti elatusasioihin liittyen vanhemmat saattavat toisinaan kohdata lastenvalvojaprosessissa erinäisiä tiedollisia tai vuorovaikutuksellisia haasteita. Jatkossa olisikin mielenkiintoista tutkia myös sitä, kuinka hyvin vanhemmat tuntevat suomalaista elatuslainsäädäntöä ja sitä kautta elatusavun määräytymisen perusteita. Tämän kaltainen tutkimus voisi valottaa sitä, ymmärretäänkö elatusavun laskentakaavoja ja

periaatteita perheissä, ja miten tämä vaikuttaa vanhempien tekemiin ratkaisuihin ja sitä kautta heidän väliseensä yhteistyöhön eron jälkeen.

Tämä tutkielma on antanut lisää tietoa suomalaisten vuoroasumisperheiden taloudelliseen arkeen, ja kulujen jakamiseen elatusvastuun näkökulmasta. On kuitenkin tärkeää huomioida, ettei se tarjoa aiheesta tyhjentävää analyysia. Tutkimus toimiikin enemmän keskustelunavauksena, joka osoittaa tarpeen tarkemmalle tiedolle ja jatkotutkimukselle elatusjärjestelmän toimivuudesta muuttuvissa perhemuodoissa Suomessa.

Lähteet

- Elo, S. & Kajula, O. & Tohmola, A. & Kääriäinen, M. 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede*. 34 (4), 215-225.
- Haapanen, M. & Hakovirta, M. (2019) Lapsen elatus, vanhempien toimeentulo ja köyhyys. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*. Sosiaalipoliittinen yhdistys ja Sosiaalityön tutkimuksen seura.
- Haapanen, M. & Hakovirta, M. (2020) Lapsen vuoroasuminen ja sosiaaliturva. Kelan työpapereita 156/2020. Helsinki.
- Haapanen, M. & Chanda, T. & Miettinen, A. & Riser, Q.. & Bartfeld, J. & Hakovirta, M. (2024) Shared Care and Mothers' Post-separation Economic Wellbeing in Finland and Wisconsin, US: Does Child Support and Sharing Child's Costs Matter? *Journal of Family and Economic Issues* 45 (4), 998-1011
- Hakalehto, S. (2025) Lapsioikeuden perusteet. Alma Insights. Helsinki 2025.
- Hakovirta, M. & Hiilamo, H. (2012) Children's Rights and Parents' Responsibilities: Child Maintenance Policies in Finland. 2012 SAGE Publications
- Hakovirta, M. & Cuesta, L. & Haapanen, M. & Meyer, D. R. (2022). Child Support Policy across High-Income Countries: Similar Problems, Different Approaches. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 702(1), 97-111. (Original work published 2022)
- Hakovirta, M. & Meyer, DR. & Salin, M. & Lindroos, E. & Haapanen, M. (2023) Joint Physical Custody of Children in Europe: A Growing Phenomenon. *Demographic Research* 49 (2023)
- Hakovirta, M. & Meyer, DR. & Skinner, C. (2022) Child Support in Shared Care Cases: Do Child Support Policies in Thirteen Countries Reflect Family Policy Models? *Social Policy and Society*. 2022;21(4):542-559.
- HE 88/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Hiilamo, H. (2002) The rise and fall of Nordic Family Policy. Historical development and changes during the 1990s in Sweden and Finland. *Stakes Research Report* 125. Helsinki: Stakes.
- Kaisto, J. & Oulasmaa P. (1994) Lapsen elatus. Elatusavun vahvistaminen ja muuttaminen. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1994.

- Kaaitila, A. & Hakovirta, M. & Kainulainen, H. (2022) Types of Economic Abuse in Postseparation Lives of Women Experiencing IPV: A Qualitative Study from Finland. SAGE Publications Inc.
- Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2021). Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> (luettu 5.2.2026)
- Kangas, U. (2023) Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Alma Talent. Helsinki 2023.
- Kela (2025) Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2024. Helsinki. Kela. 2025 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025051645921>
- Kela (2026) Elatustuki <https://www.kela.fi/elatustuki#mika-on-elatustuki-ja-elatusapu> (luettu 3.2.2026)
- Kelly, J. (2007) Children's living arrangements following separation and divorce: Insights from empirical and clinical research. *Family Process*, 46(1), 35–52.
- Koulu S. (2019) Lapsenhuoltolain uudistus ja ymmärrys perheestä. *Janus* 2019; 27 (4): 413–421.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. (1983). Finlex.
- Laki lapsen elatuksesta 704/1975. (1975). Finlex.
- Leinonen, S. (2024) Vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautuminen. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto.
- Linnavuori, H. & Stenvall, E. (2020). Lasten ja nuorten aikuisten kokemuksia vuoroasumiseen liittyvästä päätöksenteosta. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 28(1), 3-19.
- Linnavuori, H. & Murtorinne-Lahtinen, M. & Heikinheimo K. (2021) Kaksi kotia – Selviytymisopas vuoroasumiseen. Vastapaino 2021. Tampere.
- Meyer, D. & Cancian, M. & Cook, S. (2017) The Growth in Shared Custody in the United States: Patterns and Implications: The Growth in Shared Custody in the United States. *Family Court Review*. 55. 500-512. 10.1111/fcre.12300.
- Miettinen, A. & Hakovirta, M. & Saarikallio-Torp, M. & Haapanen, M. & Kurki, P. & Kalliomaa-Puha, L. & Sihvonen, E. & Heinonen, H-M. & Kivistö, N. (2020) Lasten vuoroasuminen ja sosiaaliturva: Vuoroasumisen nykytila ja merkitys etuus- ja palvelujärjestelmän kannalta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:51.

- Miettinen, A. & Saarikallio-Torp, M. & Hakovirta, M. (2023) Lapsen vuoroasuminen vanhempien eron jälkeen ja asumisjärjestelyjen sosioekonomiset taustatekijät. *Yhteiskuntapolitiikka* 88 (3), 274-285.
- Minkkinen, J. (2022) Vuoroasumisjärjestelyn tosiasiallisen luonteen huomioiminen lapsen elatusavun määrässä. Oikeustieteen pro gradu -tutkielma. Oikeustieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto.
- Nikupeteri, A., & Laitinen, M. (2022). High-Conflict Separations and Differentiated Professional Responses – From Confrontational Interaction to Post-Separation Violence and Stalking. *Journal of Divorce & Remarriage*, 63(7–8), 506–525.
- Nurmela, N. (2025) Alkava huoltoriita ja vanhemman tuen tarpeet. TURUN YLIOPISTON JULKAISUJA – ANNALES UNIVERSITATIS TURKUENSIS SARJA – SER. B OSA – TOM. 754 | HUMANIORA | TURKU 2025.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.
- Rissanen, A. (2016) Perhemuodon yhteys nuorten hyvinvointiin ja riskikäyttäytymiseen - erityistarkastelussa vuoroasuminen. *YHTEISKUNTAPOLITIIKKA* 81 (2016):3. Helsinki.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/> (luettu 5.2.2026)
- Sariscsany, L. & Garfinkel, I. & Nepomnyaschy, L. (2019). Describing and Understanding Child Support Trajectories. *Social Service Review*, 93(2), 143–182. <https://www.jstor.org/stable/26860967>
- Skinner, C. & Bradshaw, J. & Davidson, J. (2007) Child Support Policy: An International Perspective, Department for Work and Pensions Research Report, Leeds: Corporate Document Services.
- Smyth B. (2004). Parent-child contact schedules after divorce. *Family Matters*, 69.
- Sodermans, A. & Vanassche, S. & Matthijs, K. & Swicegood, G. (2014) Measuring postdivorce living arrangements: Theoretical and empirical validation of the residential calendar. *Journal of Family Issues*, 35(1), 125–145.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2019) Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta voimaan 1.12.2019. Kuntainfo 5/2019. Helsinki. https://stm.fi/documents/1271139/11628549/Kuntainfo_5-

- [2019_verkkoon.pdf/87226381-3509-455f-4762-df0f4bfa6b3a/Kuntainfo_5-2019_verkkoon.pdf?t=1566200188000](#) (luettu 1.10.2025)
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2025) Elatustukijärjestelmän uudistamista valmisteleavan työryhmän loppumietintö. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:23. Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2025.
- Steinbach, A. (2019) Children's and Parents' Well-Being in Joint Physical Custody: A Literature Review. *Family process* 58 (2), 353–369.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2025a). Perheoikeudelliset palvelut 2024. Tilastoraportti 18/2025. Suomen virallinen tilasto (SVT).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2025b) Lapsen elatus <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perheoikeudelliset-palvelut/lapsen-elatus> (luettu 12.12.2025)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2024a) Perheoikeudelliset palvelut <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perheoikeudelliset-palvelut> (luettu 2.2.2026)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2024b) Rakenteellinen sosiaalityö <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosiaalihuollon-kehittamisohjelma/rakenteellisen-sosiaalityon-selvitys> (luettu 2.2.2026)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2023) Vaativat erotilanteet ja eron jälkeinen väkivalta. <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/tyon-tueksi/vaativat-erotilanteet-ja-eron-jalkeinen-vakivalta> (luettu 6.3.2026)
- Tolonen, H. & Linnanmäki, K. (2020) Uudistunut lapsenhuoltolaki. Alma Talent. Helsinki 2020.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turunen, J. (2017). Shared Physical Custody and Children's Experience of Stress. *Journal of Divorce & Remarriage*, 58(5), 371–392.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki.

- Vaitomaa, J. & Särkelä, R. (2025) Selvitys vaativista erotilanteista ja palvelujärjestelmästä. Kansallisen lapsistrategian toimenpide 12. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:12. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 2025.
- Vaitomaa, J. & Muukkonen, T. & Rautio, S. (2021) Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto ry 2021.
- Valtioneuvosto (2023): Ohje vuoroasuvan lapsen elatusavunmäärittämiseen julkaistu. (online) <https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/ohje-vuoroasuvan-lapsen-elatusavun-maarittamiseen-julkaistu> (luettu 11.9.2025)
- YK Lapsen oikeuksien sopimus (1989) <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/> (luettu 9.2.2026)

Liitteet

Liite 1. Kirjoituskutsu, Penna-verkkoalusta

Penna

[Etusivu](#)
[Käyttöohje](#)
[Lisätietoja](#)

Kerro kokemuksiasi vuoroasumisesta ja lasten kulujen jakamisesta!

Järjestän sosiaaliryhmän pro gradu-tutkielmaani liittyen tutkimusaineistokeruun, jonka aiheena on vuoroasuvan lapsen asumisjärjestelyt ja vuoroasumisen kustannusten jakautuminen. Vuoroasumisella tarkoitetaan järjestelyä, jossa lapsi asuu molempien vanhempiensa luona kutakuinkin yhtä paljon. Vuoroasuminen katsotaan nykyään asumisjärjestelyksi ja Oikeusministeriö julkaisi v. 2023 päivitetyn ohjeen lapsen elatuksesta vuoroasumistilanteessa. Vuoroasuminen on voimakkaasti yleistynyt ilmiö, jota Suomessa on tutkittu toistaiseksi vähän. Tavoitteeni on tuottaa uutta tietoa ja lisätä ymmärrystä vuoroasumisesta ja lasten elatuksen järjestämisestä Suomessa.

Olen kiinnostunut seuraavista kysymyksistä:

- Miten vuoroasuvan lapsen asuminen on perheessänne järjestetty?
- Millä tavalla lapsiin liittyviä kustannuksia on perheessänne jaettu? (Onko käytössänne esimerkiksi elatusapua vai muun tyyppisiä järjestelyjä)
- Miten lapsen mielipide on huomioitu vuoroasumisjärjestelyssä?

Toivon, että kirjoitat omin sanoin ja vapaamuotoisesti vuoroasumisesta, yllä olevat kysymykset huomioiden. Kaikenlaiset kirjoitukset ja kokemukset ovat arvokkaita ja tervetulleita ja toivonkin kirjoituksia monenlaisilta perheiltä, joissa on vuoroasumisjärjestely. Pyytäisin, että kertoisit kirjoituksessasi lasten iän sekä nimiä mainitsematta sen, keitä koitaloudessasi asuu.

Kirjoituksestasi voidaan julkaista otteita tutkimuksissa ja niiden yhteydessä voidaan julkaista antamiasi taustatietoja. **Ehän kerro nimiä tai yksityiskohtaisia tietoja itsestäsi, asuinpaikastasi tai muista yksityisistä henkilöistä, jos niiden perusteella voi paljastua sinun tai jonkun muun henkilöllisyys.**

Kirjoitukset kerätään Tietoaarkiston ylläpitämällä Penna-alustalla (ks. [tietosuojaseloste](#)). Tietoaarkisto siirtää kirjoitukset keruun päätyttyä yhteiskuntatieteellisen tutkimuskeskuksen toimivalle tutkijalle (ks. [tutkijan tietosuojaseloste](#)). Kirjoituksesi arkistoidaan pysyvästi Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon myöhempää käyttöä varten, jos annat siihen luvan lomakkeen lopussa. Ennen vastaamistasi tutustu Pennan [käyttöohjeisiin](#).

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit peruuttaa osallistumisesi keruun voimassaoloaikana käyttämällä kirjoituksen lähettämisen yhteydessä saamaasi yksilöllistä linkkiä. Palaa kirjoitukseesi ja valitse 'Peru osallistuminen ja poista vastaus'. Vahvistettuasi valintasi kirjoituksesi ja antamasi taustatiedot poistuvat Pennasta kokonaan.

Keruu on avoinna 21.4.2024 asti.

Kiitos paljon osallistumisestasi!

Annanki mielelläni lisätietoja tutkimuksesta, yhteystiedot löytyvät alta.

Susanna Leinonen
Sosiaaliryhmän maisteriopiskelija
Turun yliopisto
[Redacted]

Pakolliset kentät on merkitty tähdellä (*).

Mikä on sukupuolesi?

Nainen

Mies

Muu tai ei määrittelyä

Mihin ikäryhmään kuulut?

15–24 vuotta

25–34 vuotta

35–49 vuotta

50–64 vuotta

65–74 vuotta

75 vuotta tai enemmän

Kirjoita kirjoituksesi tähän. Voit suurentaa tekstikentän kokoa vetämällä kursorilla alaspinä kentän oikeasta alakulmasta. * (0-100000 merkkiä)

Kirjoituksesi ottaminen osaksi keruuta edellyttää suostumusta henkilö tietojen käsittelyyn. Lisätietoja saat [tietosuojaselosteesta](#).

Annan suostumuksen henkilö tietojen käsittelyyn kirjoitukseni Penna-verkkoalustalla.

Arkistointilupa *

Kirjoitukseni ja siihen liittyvät taustatiedot SAA arkistoida Tietoaarkistoon ja luovuttaa tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöä varten. Tarvittaessa arkistoitavia kirjoituksia muokataan tietosuojavaatimusten ja muiden lallusten vaatimusten täyttämiseksi.

Kirjoitustani ja siihen liittyviä taustatietoja EI SAA arkistoida Tietoaarkistoon.

Painamalla Lähetä-painiketta osallistut yllä kuvattuun tutkimukseen. Tietoaarkisto siirtää kaikki kirjoitukset keruun tutkijalle ja säilyttää itse kopiot vain arkistoitavista kirjoituksista. Halutessasi voit palata muokkaamaan lomaketta lähettämisen jälkeen keruun ollessa käynnissä.

Liite 1. Kirjoituskutsu, Penna-verkkoalusta

Liite 2. Tutkimuksen tietosuojaseloste

1 (4)
 TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN
 TIETOSUOJASELOSTE
 EU:n yleinen tietosuoja-asetus
 artikkelit 13 ja 14

Päivämäärä: 12.4.2024

Tiedote tutkittaville koskien projektia "Kustannusten jakautuminen vuoroasuvien lasten perheissä"

Olet ottamassa osaa Turun yliopistossa järjestettävään tieteelliseen tutkimukseen. Tämä tietosuojaseloste kuvaa sitä, miten henkilötietojasi tullaan käsittelemään tutkimuksessa.

1. Rekisterinpitäjä

Tutkimuksella on kaksi rekisterinpitäjää, opiskelija Susanna Leinonen ja Tietoarkisto. Tämä seloste sisältää opiskelijan osuuden käsittelystä. Tietoarkiston tietosuojaselosteen löydät täältä: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/asiakirjat/arkistonmuodostussuunnitelma/tietosuojaseloste/#penna>

Tutkija: Susanna Leinonen

Yhteyshenkilö projektia koskevissa asioissa:
 Nimi: Susanna Leinonen
 Osoite: Turun Yliopisto 20014 Turun Yliopisto
 E-mail: sutelli@utu.fi

2. Kuvaus tutkimuksesta ja henkilötietojen käsittelystä

Pro gradu-tutkielmani tavoitteena on tuottaa tietoa vanhempien näkökulmasta, miten he kokevat kustannusten jakautumisen liittyen lasten vuoroasumiseen ja miten vanhemmat näkevät lapsen edun täyttyvän. Tutkimuksen kohteena ovat vuoroviikkoasuvan lapsen vanhemmat, joilla on kokemusta elatusten jakautumisesta ja jakautumisen sopimisesta vanhempien välillä. Tavoitteeni on ymmärtää vuoroviikkovanhempien kokemusmaailmaa kustannusten jaosta. Tutkielmassa tarkastelen laadullisesti vanhempien kokemuksia ja näkemyksiä lapsen elatuksesta vuoroasumisessa. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkimuksessa ei kerätä minkäänlaisia henkilötietoja. Toivon vastaajien mainitsevan kirjoituksessaan lasten iän ja sen, ketä heidän kotitaloudessaan asuu. Taustatietoina kerätään ikähaarukka ja sukupuoli. Taustatietokysymyksiin vastaaminen ei ole pakollista.

3. Tutkimusryhmän vastuullinen yhteyshenkilö

Nimi: Susanna Leinonen
 Osoite: Turun Yliopisto 200014 Turun Yliopisto
 E-mail: sutelli@utu.fi

Ohjaaja: Jarkko Rasinkangas, VTT sosiaalityön
 yliopistonlehtori
 Turun yliopisto / sosiaalityöiden laitos
jarrasin@utu.fi

4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Turun yliopisto 20014
 Turun yliopisto
 Puhelin 029 450 5000

utu.fi

Päivämäärä: 12.4.2024

Turun yliopiston tietosuojavastaava on tavoiteltavissa sähköpostitse osoitteesta: dpo@utu.fi.

5. Henkilöt, jotka osallistuvat henkilötietojen käsittelyyn

Henkilötietoja ei tutkimuksessa kerätä. Jos joku tutkittavista kuitenkin kirjoittaa vastaukseensa henkilötietoja, käsittelee niitä tutkija, opiskelija Susanna Leinonen ja Tietoarkiston asiantuntija.

6. Tutkimuksen nimi sekä tutkimuksen kesto

Tutkimuksen nimi: Kustannusten jakautuminen vuoroasuvien lasten perheissä. Aineistonkeruun kesto on: 15.3-15.4.2024 (1 kk).
Henkilötietojen käsittelyn ajallinen kesto: tutkimuksen keston ajan: 15.3-31.12.2024.

7. Henkilötietojen lainmukainen käsittelyperuste

Henkilötietoja käsitellään seuraavan, tietosuoja-asetuksen 6(1) artiklassa mainitun, käsittelyperusteen nojalla:

käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi:

tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastollisia tarkoituksia varten;

8. Tutkimusmateriaaliin sisältyvät henkilötiedot sekä suojaomenpiteet

Tutkimuksessa ei kerätä suoria henkilötietoja. Tutkittavia pyydetään valitsemaan ikähaarukansa ja ilmoittamaan sukupuolensa (mies, nainen, muu/ ei halua vastata). Näihin kysymyksiin vastaaminen ei kuitenkaan ole pakollista. Tutkimuksen luonteen vuoksi tutkittavia pyydetään mainitsemaan kirjoituksessaan lapsien iät ja kirjoittamaan omin sanoin, ketä perheeseen kuuluu. Mikäli joku vastaajista kirjaa vastaukseensa epäsuoria tai suoria henkilötietoja, tiedot anonymisoidaan. Anonymisointi tarkoittaa henkilötietojen käsittelyä niin, että henkilöä ei enää voida tunnistaa niistä. Tutkimuksen päättyessä kerätyt henkilötiedot hävitetään tietoturvallisia menetelmiä hyödyntäen.

9. Erityiset henkilötietoryhmät (arkaluontoiset henkilötietoryhmät)

Tutkimuksessa ei käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä.

10. Henkilötietojen keräämisen lähteet

Kaikki kerättävä aineisto saadaan suoraan Penna-keruuseen osallistuvilta vastaajilta. Yksittäistä vastaajaa ei voi tunnistaa lopullisesta tutkimuksesta. Vastaajia pyydetään erikseen olemaan kirjoittamatta mitään omia henkilö- tai tunnistetietoja.

11. Henkilötietojen siirtäminen ja jakaminen kolmansille osapuolille

Päivämäärä: 12.4.2024

Henkilötietoja ei siirretä Turun yliopiston/tutkimusryhmän ulkopuolelle. Aineiston keruu toteutetaan Tietoarkiston Penna-työkalulla. Tietoarkisto siirtää Penna-alustalle tulleet kirjoitukset keruun päätyttyä tutkija Susanna Leinoselle. Aineistosta tehdään henkilötietojen käsittelysopimukset Tietoarkiston ja tutkijan välillä. Kerättyä aineistoa käsitellään kaikissa vaiheissa luottamuksellisesti.

12. Henkilötietojen siirtäminen EU:n tai ETA:n ulkopuolelle

Henkilötietoja ei siirretä Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

13. Automaattinen päätöksenteko ja noudatettavat suojatoimet

Automaattista päätöksentekoa ei toteuteta käsiteltäviin henkilötietoihin.

14. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusaineisto arkistoidaan:

- ilman tunnistetietoja
 tunnistetiedoin

Minne tutkimusaineisto tallennetaan ja kuinka pitkäksi aikaa: Paikka: Tietoarkisto, pysyvästi.

15. Oikeutesi rekisteröitynä sekä näihin tehtävät poikkeamat

Kun henkilötietojen käsittelyperuste on yleistä etua koskeva tutkimus, ovat rekisteröidyn oikeudet seuraavat: saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä, tarkistaa tietosi, oikaista tietojasi, rajoittaa tietojesi käsittelyä, vastustaa tietojen käsittelyä. Jos haluat käyttää jotain oikeuttasi, ota yhteys rekisterinpitäjään.

Rekisteröity voi ottaa yhteyttä saadakseen lisää tietoja tietosuoja-asetuksen mukaisista oikeuksista joko Turun Yliopiston tietosuojavastaavaan: dpo@utu.fi tai ottaa yhteyttä tietosuojavaltuutettuun: tietosuoja@om.fi tai puhelinnumero: 029 566 6700.

Rekisteröidyn oikeuksiin tehtävät poikkeamat

Tietosuoja-asetuksen sekä kansallisen tietosuojalain nojalla rekisteröidyn oikeuksiin voidaan tehdä tiettyjä poikkeamia, kun henkilötietojen käsittelyperusteena toimii tieteellinen tutkimus ja oikeuksien toteuttaminen tekisi käsittelyn tarkoituksen (tässä tapauksessa tieteellisen tutkimuksen) joko mahdottomaksi tai aiheuttaisi huomattavaa haittaa käsittelylle.

Oikeus valituksen tekemiseen

4 (4)
**TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN
TIETOSUOJASELOSTE
EU:n yleinen tietosuoja-asetus
artiklat 13 ja 14**

Päivämäärä: 12.4.2024

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetulle, jos koet, että henkilötietojasi on käsitelty soveltuvan tietosuojalainsäädännön vastaisesti.

Tietosuojavaltuutetun yhteystiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto
Käyntiosoite: Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki
Postiosoite: PL 800, 00531 Helsinki
Puhelinvaihte: 029 566 6700
Sähköposti (kirjaamo): tietosuoja(at)utu.fi

Liite 3. Mainos: Supli ry Instagram (14.3.2024)

supliry

Vuoroasutaanko teillä? Osallistu tutkimukseen!

Supli

❤️ 18 💬 2 📌 1

supliry Turun Yliopiston sosiaalityön opiskelija Susanna Leinonen tekee tutkielmaa vuoroasumisesta ja kustannusten jakamisesta.

Aihe on tärkeä ja ajankohtainen, joten kaikki vastaukset ovat arvokkaita. Vastaaminen tapahtuu anonyymisti ja voit jakaa kokemuksesi alla olevan linkin kautta. Siellä lomake vastauksia varten. 👍

Liite 3. Mainos: Supli ry Instagram (14.3.2025)

Liite 4. Selvitys tekoälyn käytöstä

Tässä pro gradu -tutkielmassa on hyödynnetty tekoälyä (Käytetyn tekoälytyökalun nimi ja versio: Google Gemini - 3 Flash) tutkimusprosessin tukena. Tekoälyä on hyödynnetty pääosin tutkielman kielelliseen tukeen, eli tekstin ja sen rakenteiden sujuvoittamiseen. Tekoälyn antamat ehdotukset esimerkiksi lauserakenteiden parantelusta on tarkistettu kriittisesti, jotta työ täyttää sisällöllisesti tutkijan itsensä sekä tiedeyhteisön asettamat akateemiset vaatimukset.

Tekoälyä ei ole käytetty tutkimusaineiston analysointiin, tulosten tuottamiseen tai muihin sisällöllisiin ratkaisuihin, vaan tutkielman laatija on tehnyt nämä ratkaisut itsenäisesti. Työssä on noudatettu Turun yliopiston antamia linjauksia tekoälyn käytöstä opinnäytetöissä.

Tekoälyn käyttöä on ohjannut yliopiston ohjeistusten lisäksi tutkimuseettisen neuvottelukunnan antamat ohjeistukset liittyen hyvään tieteelliseen käytäntöön. Tekoälylle ei ole syötetty esimerkiksi mitään tutkielmaan liittyvää arkaluonteista tietoa. Tekoälyn käytöstä huolimatta vastuu tutkielman laadusta ja eettisyydestä säilyy täysin tutkijalla itsellään.